Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

1045

MENGELINGEN.

D
8

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

MENGELINGEN.

Digitized by Google

Digitized by Google

MENGELINGEN,

TEN VOORDEELE

DES VADERLANDS,

UITGEGEVEN

DOOR

J. M. H.

Qui non habet in aere, luat stilo.

TE DELFT,
BIJ B. BRUINS.
1831.

Digitized by Google

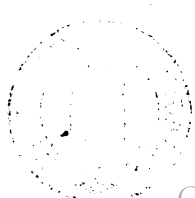
Digitized by Google

AAN DEN

LEZER OF KOOPER!

Een ongeluk komt nooit alleen: *zegt gij, waarde Kooper of Lezer van dit belangrijk werk! Het is waar, bij nationale rampen, wordt een land gewoonlijk door eene zee van weinig beteekenende geſchriften overſtroomd, welke, onder voorwendſel van liefde tot het Vaderland, in de wereld ſluipen. Doch, wat na-*

Digitized by Google

deel is hierin gelegen? Kleinere ongelukken verſtrekken dikwijls tot vermindering van grootere, en veeltijds gaat het ſpreekwoord door: stimulus *stimulo vincitur. Wat mij aangaat, het motto, op den titel geplaatst, doe U mijne onderneming billijken en tot het wel gelukken van dezelve medewerken!*

Digitized by Google

I.

XANTHIPPE

OF HET SCHOONMAKEN.

(*Bijdrage in April.*)

De ſtandvastige man, zegt HORATIUS, *laat zich niet van zijn voornemen afbrengen, al was ook de geheele vischmarkt, met al de heldinnen van dezelve gereed, om hem onder het palingmes te kerven;* en wij ſtemmen dit den man gaarne toe; ook wij *Hollanders* hebben meermalen getoond, dat wij zoo goed durfden volhouden, als de beste *Romein.* Maar diezelfde *Romeinen* hebben, even goed als wij, het bekende denkbeeld van CICERO weten te volgen, *dat de verſtandige man voor de tijdsomſtandigheden moet weten s'il vous plait te ſpelen.* Men zal het met de ſpreuk van CICERO veiliger houden, dan met die van HORATIUS, in een gedeelte des jaars, waarin

Digitized by Google

onze ſchoone ſexe met die hevige koorts behebt is, welke men de *kathaeromania* of *ſchoonmaak-razernij* pleeg te noemen. Geen zes HORATIUSSEN kunnen, met hun fijn verſneden pen, de kracht der witkwast eener ijverige ſchoonmaakſter wederſtaan; zoo dat men met regt mag zingen:

„ *Vermeet'le dichters ſtrijkt uw pen,*
„ *En buigt u onder 't juk van Jen!* (*)

Ook ik, die hier ben opgeklommen, heb dit ondervonden. Geheel vervuld met het plan, om u eene, naar mijne krachten, goed bewerkte bijdrage voor te lezen, werd ik op den dag van gisteren maar al te zeer gewaar, dat de maand April, alles behalve de maand der Muzen, maar veeleer die der boenders, vrijflappen, glazenſpuiten *cum conſortibus* is. Mijne taal zou te kort ſchieten, indien ik u de droevige dagen voor den man wilde beſchrijven, waarin de verwoesting van *Troije*, de ſchipbreuk van ULYSSES, en ik weet niet welk tafereel meer ons wordt voor oogen geſteld; wanneer de forſche ſchoonmaakvorſtin met haren kalkachtigen voet en haren terpentijnen vinger in onze woning heerscht. — Ach, waarom heeft JUPIJN, als JUNO de ſchoonmaak had, niet in pure desperatie bepaald, dat de mannen van den 1ſten tot den 30ſten April zouden doorſlapen, en dat voor en na dezen tijd alle ſchoonmaakſters, werkſters enz. naar de ſtran-

(*) Beroemde werkſter der ſtad B..... in Gelderland.

ſtranden van de zwarte zee in ballingſchap zouden gezonden worden. Zoo riep ik uit, wanneer mij door de woelingen van het ſchoonmaken in mijne woning, noch de noodige plaats, noch de noodige tijd, om iets behoorlijks op het papier te ſtellen, gegeven werd. Ja zelfs in den nacht hinderde mij deze mannenplaag dermate, dat al mijne droomen doorweven werden, met beelden, uit het ſchoonmaken ontleend. Een droom intuſſchen van dezen nacht kwam mij eenigzins belangrijker voor, inzonderheid in deze bloedige dagen: waarom ik dezen dadelijk den anderen morgen heb opgeſchreven. Vergenoegt u, bid ik u, met het verhaal van dezen droom, in plaats van eene behoorlijke bijdrage.

Naauwelijks was ik, naar ik mij verbeeld, ingeſlapen, of ik bevond mij aan eene der drieſprongen onzer kleine ſtad, welke drieſprongen de ouden reeds voor den hoofdzetel van tooverijen en ſpokerijen hielden, en welke tevens, van oudsher, tot heden toe, de plaats was voor de dispunt-college's van onze vier- en tweevoetige teven. Weldra verſcheen hier eene vrouw, in het geheel niet naar de mode, welke hier gevolgd wordt, gekleed. De voeten waren bloot, ten minſte ſlechts met eene ſoort van zolen bekleed, ook de ganſche kleeding had iets vreemds, iets van de Griekſche dragt, naar dezelve ons beſchreven wordt. De handen dezer vrouw, (wat kan

Digitized by Google

men in zijne droomen alles dooreen haspelen) zaten vol aarde, welke ik meen, dat deskundigen den naam van *Brusselsche aarde* geven: in de andere hand, droeg zij eene soort van pruik. Dit verbaasde mij; (want, in onze droomen, kunnen wij nu en dan geregeld denken:) Griekſche ſchoonmaakſters, dacht ik, houden wij er hier toch zoo niet op na, in ons nederig ſtadje. En wat heeft eene pruik met ſchuurgoed gemeen? men ſchuurt toch geene pruiken met *Brusselsche aarde*. Terwijl ik dus dacht en peinsde, zie daar verſcheen er een ander mensch, even eens gechausseerd, als de beſchrevene vrouw, doch met eenen vrij goeden mantel, hoewel zonder kwasten en kokliko voering. Ziende dat mijnheer, voor het overige gekleed, zonder pruik verſcheen, dacht ik, dat er ſoms tusſchen beide perſonen, eenige betrekking beſtond. Hoewel droomende, bedroog ik mij niet; de pruiklooze man met zijnen mantel was SOCRATES, en de gewaande vischvrouw was XANTHIPPE, ZEd. tweede *Ik*, genoegzaam door hare zachtheid en Broek en Waterlandſche ultra zindelijkheid en maltentigheid berucht.

„ Zoo ben je daar," hoorde ik haar dadelijk uitvallen," „ je laat je arme vrouw maar tobben, en loopt uit naar „ ALCIBIADES en dergelijke knapen, om pijpjes te rooken, „ en glaasjes wijn te drinken, of zit op de ſocieteit met „ de *ſophisten* te harrewarren en te waauwelen; terwijl „ ik ziel moet zorgen voor 't ſchrobben, ſchuren, boe„ nen, wrijven, vegen, ſpuiten, borſtelen, witten, dwei„ len, ragen, en dergelijke. En wat nog het ergſte is,

„ dat

Digitized by Google

„ dat je zoo alles in den weg laat liggen. Daar ſtrak lag
„ je pruik, in het midden van de eetkamer, op eenen
„ ſtoel; een mensch kan het met jou niet knap houden:
„ bij abuis, heeft de ſchoonmaakſter je pruik al voor
„ raagbol gebruikt, om de ſpinnen te verwijderen, en
„ nu wil ik dat vuile tuig niet langer in huis hebben,
„ en zal het zoo onmiddellijk op ſtraat wegwerpen."
Had onze hoogzuinige *Sokraat* nog haren op het hoofd
gehad, ik meende dezelve zouden bij het hooren dezer
taal te bergen zijn gerezen; maar helaas! dit was niet
meer mogelijk, het filoſoferen en vooral het gedurig ge-
plaag zijner wederhelft, had zelfs het laatſte vlokje van
's mans ſchedel doen verdwijnen. „ Hei! hei!" ſprak hij,
„ 't is men beste pruik, die ik heb, het geld groeit
„ mij zoo niet op den rug, geef haar mij maar terug,
„ opdat ik haar opzette, ik zie op geen ſpinragje: in ge-
„ dachte was ik over een zeker TI, zonder pruik, op ſtraat
„ geloopen. Kom, gaan wij naar huis. Dat ellendige
„ ſchoonmaken! mogelijk heb je lui wel al mijne ſchrif-
„ ten, als zoo vele Harpijen, weg geroofd of bezoedeld:
„ mijn Hemel, 't zou wat te zeggen zijn: dan zou de we-
„ reld geen één boek van SOCRATES hebben, en zich met
„ datgene moeten vergenoegen, hetwelk mijne leerlin-
„ gen, na mijnen dood, van mij vertellen willen." XAN-
THIPPE. „ O meen je die nesten op je ſtudeerkamer, ja
„ al die prullen heb ik maar weggeruimd: je zelt je eigen
„ kamertje niet meer kennen, zoo netjes; maar nu moet
„ je er reis knappies op zijn, hoor vader lief."

Digitized by Google

De ſteeds bedaarde SOCRATES had, door deze zoete taal van moederlief, den moed, om zijne verſtoordheid over het bedrijf van mevrouw te toonen: toen in eens de boosaardige matrone in een luid geſchreeuw in éénen adem losbarstte: „ Dacht ik het niet, jij met je morſige wijs„ heid, wat geef ik om die ſmerige ſiloſofie: ongelukki„ ge XANTHIPPE die ik ben; een mensch werkt zen hart „ uit zen lijf, en nog is het nooit goed. Ja! niet waar, „ over *Phædon* en onſterfelijkheid leuteren, dat moest je „ vrouw doen: en de boel maar laten verrotten (*); „ neen! zoo een leven kan geen eerlijk wijf uithou„ den."

Nadat de gemoederen eenigzins bedaard waren, begon er, tusſchen SOCRATES en XANTHIPPE, een geſprek, over het ſchoonmaken; waarom het mij in den droom ſpeet, dat er geen PLATO of XENOPHON bij de hand was, om hetzelve op te ſchrijven, en daarmede zijne dialogen-kollektie te vermeerderen. Eenige gedeelten M. H. wil ik u mededeelen van dit *Xanthippisch* geſprek; waaruit wij zien zullen, dat de goede vrouw van SOCRATES alles behalve *eene vrouw zonder hoofd* was.

Xanth. „ Je ſpreekt altijd zoo van hartstogten, als je „ met je ſophisten plukhaart, maar disputeer nou er reis „ met je eigen vrouw, dat is wel eens zoo goed: kom „ toe zeg me reis, wat is beter vuil of reinʔ" „ *Soor.* „ Wel

(*) Geldersch woord voor vervuilen.

Digitized by Google

„ Wel rein, lieve *Xanthippie!*" *Xanth.* „ Wat is reiner wit „ of zwart?" „ *Socr.* Ja! dat kan er naar zijn, er is wel „ vuil wit en rein zwart." *Xanth.* „ Hoor! met al die filo„ ſofiſche uitvlugten, hou ik mij zelve niet op; zeg me „ dan maar, wat is reiner een witte of zwarte muur?" *Socr.* „ Wel een witte vrouw!" *Xanth.* „ Wel nu, kan „ een muur zich zelve witten?" *Socr.* „ *Mij!*" (dit wilde in het Grieksch zoo veel zeggen, als, *neen! ik vraag je wel zeer excus!*) *Xanth.* „ Derhalve is het noodig, dat „ wij ſtervelingen de muren witten."

Socrates, die wel wist, dat het gevaarlijk was, om de fluitredenen van vrouwlief, al waren dezelve dan ook nog zoo ſchotsch en ſcheef, te wederleggen, ſtemde altijd toe, wat zij ook zeide. Nog had zij niet genoeg gezegd, over haar geliefd ſchoonmaken, en vervolgde zij aldus:

Xanth. „ Is de mensch tot uitſtellen en traagheid ge„ neigd?" *Socr.* „ Na!" (griekſche uitdrukking, welke beteekent *om u te dienen!*) *Xanth.* „ Is de mensch dus „ ook niet tot uitſtellen van ſchoonmaken geneigd?" *Socr.* „ Zonder twijfel!" *Xanth.* „ Maar is de gewoonte „ geen tweede natuur?" *Socr.* „ Zeker." *Xanth.* „ Wordt „ de natuur van den mensch, door de jaarlijkſche of half„ jaarlijkſche gewoonte van ſchoonmaken, niet tot al, wat „ maar naar ſchoonmaken gelijkt, geneigd?" *Socr.* „ Ja! „ wel!" *Xanth.* „ Vindt daardoor de geneigdheid, tot uit„ ſtel van ſchoonmaken, geene krachtige tegenwerking?" *Socr.* „ *Nai ma ton Dia*" (ja! warappie!) *Xanth.* „ En gij

„ tere filoſoof, zoudt nog het ſchoonmaken verachten „ durven. Maar zeg mij ook nu eens dit: wat is beter, vrij- „ heid dan ſlavernij?" *Socr.* „ Wel de vrijheid liefje! be- „ halve te huis, waar het een ordentelijk christenmensch „ betaamt den vrouwelijken ſchepter te eerbiedigen." *Xanth.* „ Die aan zijne hartstogten en driften onderwor- „ pen is, kan hij vrij heeten?" *Socr.* (*in filoſofiesch vuur en verwonderd over zijne vrouw*) „ Blikkedoozen, neen! „ *Xanthippe!* hij is een ſlaaf der ſlaven!" *Xanth.* „ Is on- „ geduld een hartstogt?" *Socr.* „ Nou! dat zou ik je „ verzoeken, dat's er een van belang, hoor!" *Xanth.* „ Wordt uw ongeduld ook door het ſchoonmaken gaande „ gemaakt?" *Socr.* „ Ach lieve *Thip!* ja! maar zeg het „ vooral niet aan Alcibiades, Crito en anderen; want „ dat zou alle illuſie wegnemen: ach je Socratesje is „ ook een mensch!" *Xanth.* „ Maar, wanneer eenig kruid „ eene kleine ziekte veroorzaakte, om daardoor, voor „ het vervolg, vele en grootere gelijkſoortige ziekten „ weg te nemen, wat zoudt gij van zulk een middel „ zeggen?" *Socr.* „ Dat het heerlijk was!" *Xanth.* „ Wel „ nu, wat is het ſchoonmaken anders? Gelijk door de „ koepokſtof en belladonna, wordt gij van de ziekte „ van ongeduld ingeënt; een klein ongeduld ontſtaat, „ het vuur brandt uit, en zie! *Socrates* is een friſch „ man, van ongeduld in 't ſchoonmaken niet alleen, maar „ van alle ongeduld, van elke hartstogt. Vat je *nou* de „ nuttigheid van 't ſchoonmaken, wijs neus?" *Socr.* „ ja „ ziele-Jenner!" *Xanth.* „ Ziele-Jenner of geen ziele-

„ Jen-

Digitized by Google

„ Jemmer; ik hoop dat gij thans wijzer zijn zult: al
„ ſtaan nu eens al de ramen open, dan vrees niet voor
„ zinkens; want weet, dat die togt u bevrijdt van an-
„ dere togten, verſta je? Maar zeg mij toch eindelijk
„ ook nog dit: wanneer is uw rotting met den gouden
„ knop terug gevonden?" *Socr.* „ Met de ſchoonmaak,
„ mijne engel, mijne dæmon!" *Xanth.* „ Waar lag hij?"
Socr. „ Wel achter het kammenet, kind!" *Xanth.* „ Zou
„ hij buiten het ſchoonmaken wel terug gevonden zijn?"
Socr. „ Neen, dat geloof ik ten minſte niet!" *Xanth.*
„ Zie nu eens, ondankbare mannen! welke voordeelen
„ het ſchoonmaken al aanbrengt. Het went ons aan rein-
„ heid, oefent uwl. geduld, en doet verlorene zaken we-
„ dervinden: het is als eene mijn, eene bron van halfſle-
„ tene waren. En gij!, ook gij *Socr.* durft deze uitvinding
„ van JUNO verachten!" *Socr.* „ Ja maar, van me leven
„ gebeurt het niet meer, wijsgeerige huisvorſtin! Doch,
„ mij dunkt, als wij ook tegen April, onze ziel eens
„ eene beurt gaven, en eens goed ſcho maakten, zou
„ dat ook kwaad wezen?" *Xanth.* „ Dacht ik het niet,
„ daar heb je hem weer, met zen fratſen! Kom zwijg van
„ dat ziele-ſchoonmaken, je ſlentert alle dag langs Hee-
„ ren wegen, als ziele-werkſter, en de zielen worden
„ immers hoe langer hoe vuiler!" Hier volgde nu nog eene hevige harangue van mevrouw XANTHIPPE, waarin het ſchoonmaken nog van meer voordeelige zijden beſchouwd werd; doch welke ik, wakker geworden, vergeten was. Moest ik vele der redenen van XAN-

Digitized by Google

THIPPE billijken, en was ik minder ingenomen tegen het ſchoonmaken geworden, ik was het op verre na echter nog niet met haar eens; doch beſloot, op voorbeeld van haren wijzen gemaal, in April, *mauvais jeu bonne mine* te ſpelen. Het denkbeeld van SOCRATES, ondertuſſchen, dat *de menſchen ook wel eens vaste tijden nemen mogten, om de ziel eene beurt te geven*, vond ik ook zoo kwaad niet, en ach! daarvoor kan men, voor een beetje geld, eene menigte levende of doode werkſters huren en koopen.

Digitized by Google

II.

PYTHAGORAS

OF DE SLAGT.

(*Bijdrage in November.*)

Wanneer wij eens een oogenblik het met ons zelven niet eens zijn, welke maand het is, dan kunnen wij thans, buiten onze huizen komende, dit al ſpoedig ontwaren. Hier ſtroomen de goten van het bloed van runderen en zwijnen, daar ziet men ſlagtbanken en moordbijlen heendragen; ginds weder ziet men nog levend vee, door den ijverigen Israëliet, (*) betasten en beſchouwen, hetwelk weldra onder zijne handen ſtaat gedood te worden. Elders ziet men het trillend ingewand der die-

(*) In B..... wordt het ſlagers-ambt uitſluitend door het Israëlitendom uitgeoefend.

Digitized by Google

dieren, en men denkt daarbij aan het bijgeloof der Ouden, welke vooral daarin hun toekomstig lot wilden lezen: men stelt zich de schoone vorstinne DIDO voor, gelijk zij, dronken van liefde, ons door den dichter VIRGILIUS beschreven wordt, als zij, over het ingewand heen bukt, van benieuwdheid, om toch maar te weten, wat haar overkomen zal. In eenen anderen hoek der stad, staat de stal des voor den winter zorgenden huisvaders open, en prijkt met eenen vetten, aan den haak hangenden, os, en is de huismoeder bezig met hare bedienden, om de toebereidselen te maken, tot het, door zout of zuur, voor bederf bewaren van het geslagte dier. In één woord, alles vertoont, op het duidelijkst, dat wij in die voor het vee zoo verschrikkelijke maand, in de maand November zijn. Wij menschen zijn dikwijls gewoon, over die dingen te droomen, met welke onze ziel, bij het waken, slechts oppervlakkig bezig was: de zintuigen brengen ons, als zoo vele windhonden, van alle kanten voedsel aan; maar de ziel, wijzer en keuriger, verwaardigt zich veeltijds niet, op alle haren aandacht te vestigen; doch dan handhaaft het nijdige ligchaam zijne regten, en dwingt ons, al is het dan ook in den slaap, dat voedsel te gebruiken, hetwelk het ons op den dag had voorgeworpen. Wij droomen, namelijk, vaak van zaken, welke wij, ontwaakt zijnde, ons flaauw herinneren kunnen, dat wij op den vorigen dag zagen, zonder dat wij er bij dachten. Zoo ging het mij in deze bloedige dagen. Bij eene wandeling, had ik,

Digitized by Google

ik, zonder er bij te denken, al deze tooneelen gezien, en nu ſcheen het mij, in den daarop volgenden nacht, bij eenen diepen ſlaap, als of ik bij een ter dood beſtemd horendier ſtond te turen, en met mijne onkundige oogen af te meten, hoeveel ponden het wel wegen mogt; toen zich eensklaps, gelijk vroeger wel eens SOCRATES en XANTHIPPE, een achtingwaardig grijsaard aan mij voordeed. Gedeeltelijk Egijptiesch, gedeeltelijk Grieksch was zijne kleeding. Aandachtig beſchouwde hij het dier, en ik verbeeldde mij, dat hij welligt een dier oude priesters zijn mogt, welke bij zoo vele offeranden het ſlagersambt hebben waargenomen, en dat hij thans eens wilde zien, hoe verre onze eeuw het gebragt had, in zijne vorige ambtsbezigheden. Maar wel ſpoedig kwam ik van mijne dwaling terug, wanneer de man mij op deze wijze aanſprak: met afgrijzen, jonge mensch! zie ik dit nuttig dier ter dood beſtemd; welligt is de ziel van uwen overgrootvader in dezen os gevaren, en gij ſchijnt u over den aanſtaanden dood van denzelven te verblijden. Heb ik PYTHAGORAS, (want het was die groote wijsgeer, met wien ik mij verbeeldde te ſpreken) dan, in mijn leven, niet genoeg bewezen de leer der zielverhuizing, om thans, in uwe verlichte tijden, geene *ſlagers*, *vogelaars*, *poeliers* of *jagers* te dulden? Mogelijk verhuist uwe ziel ook eenmaal, in een dier, en hoe zal het u dan bevallen, indien men u eindelijk aan uwe vreedzame makkers onttrekt, en ter dood brengt. Na deze rede van den grooten man, ſtond

ik

in het eerst verlegen, doch, begrijpende, dat ik in allen gevalle geen *Pythagorist* was, dat ik wederom mogt spreken en, niet behoefde te zweren, bij het: HIJ *heeft het gezegd:* gelijk 's mans leerlingen zeiden, als zij alles voor eene onbetwistbare waarheid hielden, hetgeen PYTHAGORAS eenmaal gezegd had, zoo nam ik de vrijheid, om hem ronduit mijn gevoelen te zeggen. Wanneer ik wezenlijk, dus sprak ik, overtuigd was, dat de ziel mijns overgrootvaders in dezen os gevaren was, dan juist zou ik gaarne hem geslagt zien: immers zou het voor eene ziel, welke eenmaal, in een beter bewerktuigd ligchaam, aangenaam leefde, en helder denken kon, weinig genoegelijk zijn, in de gedaante van eenen simpelen os gesloten te zijn. Werd de os geslagt, dan was er nog mogelijkheid, dat de ziel, van uit eenen bulkenden os, in het ligchaam eens aanstaanden redenaars, van een' staatsman, of een ander voornaam mensch terugkeerde. Maar, vervolgde ik, zonder den man tijd te geven, om mij te antwoorden: groote en alom beroemde PYTHAGORAS! zijt gij buitendien tegen het gebruiken van vleesch en ander gedierte, of zoudt gij, zonder uw denkbeeld van eene zielverhuizing, ons onze November-genoegens niet benijden, *vischmarkten* en *eendekooijen* openlaten, en *groote en kleine jagt* niet verbieden? Hier was onze PYTHAGORAS regt in zijn' schik, en begon hij een geheel vertoog te houden, tegen het gebruiken van vleesch, van welk vertoog ik enkele denkbeelden heb onthouden, en uwe aandacht wil voordragen. Ik hoop, dat u het

Digitized by Google

het verhaal van dezelve, in deze maand, niet geheel ongevallig zijn zal.

„ Ik weet niet" dus sprak hij, „ hoe die mensch gestemd geweest zij, welke het eerst met zijnen mond „ een kreng kon aanraken, en vleesch van een dood „ dier eten; hoe hij voor zijn voedsel en lekkernij, „ ledematen gebruiken kon, welke zoo even nog loeiden, „ zich bewogen en zagen; hoe de oogen het gezigt „ hebben kunnen uithouden van den moord, als het „ beest gekeeld, gevild en in stukken gesneden werd. „ Zij, die het eerst vleesch aten, deden dit zeker uit „ gebrek aan ander voedsel, maar niet gedreven door „ eene zucht, welke geheel strijdig is met de menschelijke natuur. Maar gij! welk eene woede brengt u, „ tot zulk eene wreedheid, bij eenen overvloed van verlei nuttige zaken? Waarom belastert gij de aarde, „ als of zij u niet voeden kon? Waarom beleedigt gij „ de zachtmoedige en vriendelijke CERES? Schaamt gij u „ niet hare vruchten en gewassen, met bloed en doodslag, „ te vermengen? Terwijl gij slangen, panthers, leeuwen „ van wreedheid beschuldigt, geeft gij dezelve in wreedheid geenzins toe. Deze dieren gebruiken andere „ slechts tot noodige spijs, gij tot uwe schandelijke „ lekkernij. En welke dieren eet gij? ..... immers „ schadelooze, zachtmoedige, welke geene tanden om „ te benadeelen hebben, en nog na hunnen natuurlijken „ dood zoo nuttig kunnen zijn, om niet te spreken van „ de groote weldaden, die zij u in hun leven bewijzen.

„ Die-

„ Dieren o vleeschetersl verſlindt gij, welke ook tot
„ ſieraad der aarde geſchapen zijn, welke in ſchoone
„ kleuren met de bloemen zelve wedijveren. Deze ont-
„ ziet gij u niet, ſlechts om een weinig vleesch, van
„ het levenslicht te berooven. Maar niet alleen, om u
„ te verzadigen, voornamelijk ook, om uwen ſmaak te
„ ſtreelen en om te ſchitteren, doodt gij het lieve vee.
„ Schrikkelijk om te zien, is de tafel eens rijken, nog
„ ſchrikkelijker het afnemen van dezelve; er blijſt veel
„ meer over, dan er verſlonden werd.

„ De voorſtanders van het vleeschetenˮ dus vervolgde PYTHAGORAS „ zijn gewoon te zeggen, dat het eten van
„ vleesch van de natuur zelve ontleend is; doch wij zien
„ immers het tegendeel, in den aanleg van 's menſchen
„ ligchaam, bewezen. Geen gekromde bek, geen ſcherpe
„ ſnavel, geen ſcherpe tand, geen ſterke maag, om te ver-
„ duwen vindt gij den mensch van de natuur gegeven, ge-
„ lijk aan andere vleesch vretende dieren. Zijt gij geboren,
„ om vleesch te eten, brengt uwe geaardheid dit mede;
„ waarom kunt gij zelve het dier niet dooden, het welke
„ gij eten wilt, zonder mes, hamer, bijl of ſchietge-
„ geweer? Dan moet gij, gelijk de wolven, beeren en
„ leeuwen, met uwen mond een zwijn dooden, of een
„ lam, of een' haas, of zelfs eene koe, op dezelve le-
„ vend aanvliegende. Waart gij van de natuur tot vleesch-
„ eten beſtemd, dan zoudt gij het niet koken, braden
„ en toebereiden, met allerlei middelen, als of gij de
„ natuur zelve daardoor misleiden kondet. Maar niet al-
„ leen,

Digitized by Google

„ leen, dat gij tegen de natuur handelt, gij vleesch ver-
„ flinders! gij benadeelt ook uwe ziel door vleesch te
„ eten. De *Boeotiers* waren eerste vleeschschrokkers;
„ waarom de *Atheners* hen de dikken, de dommen, de
„ plompen, ja zelfs de zwijnen noemden. Eene niet op-
„ gevulde maag geeft eene verstandige ziel; ledige vaten
„ geven den heldersten en zuiversten klank, opgevulde
„ daarentegen eenen doffen en somberen. (Ziedaar eene ge-
„ heel andere beteekenis, door mij, aan uwl. spreekwoord
„ gegeven, *leege vaten bommen het meest!*) Het oog,
„ door te veel vocht overladen, van wege de zware
„ spijzen, wordt waterachtig en zwak. Zoo als de zon
„ dikwijls, door de nevelachtige dampen, uit de aarde
„ oprijzende, bedekt en verduisterd wordt, zoo wordt
„ ook veeltijds de ziel, het verstand van den vleeseter,
„ door al de dampen, welke uit een bezwaard en, met
„ onnatuurlijke spijzen overladen, ligchaam oprijzen, be-
„ dwelmd en van gewigtige bespiegelingen afgetrokken."
Terwijl hij dus sprak, zie, daar kwam een ander voornaam man uit de oudheid te voorschijn; uit zijne toga begreep ik, dat hij een *Romein*, en naderhand, uit zijne woorden, dat hij de oude CATO was, welke een aantal eeuwen na onzen PYTHAGORAS leefde. „ Wel hé! mijn waarde heer
„ PYTHAGORAS!" (want, in mijnen droom, scheen het tus-
schen beide de heeren al aanstonds kennis te zijn) sprak nu Cato „ gij wijze man, (welken men, hoewel ik het
„ niet geloof, voor den leermeester van onzen Numa
„ houdt,) moet ik u hier te B..... ontmoeten, na mij-

Digitized by Google

„ nen dood! O wat had ik u gaarne in mijn leven eens
„ geſproken! Ik heb, zonder dat gij het bemerktet, uw
„ geſprek aandachtig aangehoord; maar, mij dunkt, gij
„ zijt, gelijk bijna alle groote vernuften in hunnen
„ ouden dag, wat al te ver gegaan in uw ſysthema:
„ denk toch eens, dat *het moeljelijk is te ſpreken, tegen*
„ *den buik die geen ooren heeft.* Ik zal niet trachten,
„ het door u gezegde, hoewel ik het alles op verre
„ na niet toeſtem, te wederleggen; maar ik wil trachten
„ uw gevoelen eenigzins met dat der tegenwoordige we-
„ reld te vereenigen. Waarlijk, mijn beste PYTHAGORAS!
„ de gewoonte werkt zoo ſterk op den mensch, dat hij
„ thans niet zonder veel moeite het vleeschеten zou kun-
„ nen nalaten. Laat men dan vleesch eten, maar met
„ mate en uit behoefte, geenszins uit weelde of praal-
„ zucht. Zeker is het eten van veel en veelerlei vleesch
„ het gevolg van eenen bedorven ſmaak. Gelijk bij den
„ mensch, door verkeerde geſteldheid zijner zinnen, zeer
„ veel bedorven wordt, zoo gaat het ook met zijnen
„ ſmaak. Het ſlecht geſtelde oor verlangt, in de toon-
„ kunst, ellendige en verminkte toonen; het gezigt vindt
„ geen genoegen meer in bevallige danſen; ſchoone, met
„ de natuur overeenſtemmende, gebaren; maar men wil
„ alles even ſterk gekleurd hebben: op het tooneel moet
„ moord en doodſlag vertoond worden, of de aanſchou-
„ wer verveelt zich vaak. Zoo begeert ook de bedor-
„ ven ſmaak van den mensch het vleesch van veelerlei
„ dieren, en wil daarom den dood van menig dier, bui-

„ ten

„ ten noodzaak. Men moest zeker een dierlijk leven niet
„ onnoodig verspillen; het dier moge al niet denken, ge-
„ lijk de mensch, het heeft echter gevoel, het kent
„ dankbaarheid, blijdschap, droefheid, vrees, hoop
„ en andere onzer hartstogten. Doch gij gaat te ver,
„ PYTHAGORAS! gelijk EMPEDOCLES, welke zelfs geen ei
„ zou gegeten hebben, omdat het een levensbeginsel in
„ zich bevatte. Had de mensch slechts, ook ten opzigte
„ van het vleesch eten, het midden gehouden en de uiter-
„ sten vermeden; *in medio virtus*, zeiden wij *Romeinen*:
„ maar van het voegzame en geoorloofde verviel men tot
„ het onbehoorlijke en verbodene. Zoo begonnen eer-
„ tijds de tyrannen, met misdadigen en oproerigen te doo-
„ den; doch eindigden met brave, nuttige burgers te
„ doen vallen. De mensch is mogelijk ook zoo begon-
„ nen, met het nadeelig gedierte te dooden en te nutti-
„ gen, daarna ook, hoewel nog steeds met mate, het
„ vreedzame en onschadelijke gedierte, tot men eindelijk
„ tot zoo kwistig een gebruik van hetzelve verviel.
„ Nog eens dan, PYTHAGORAS! men ete vleesch, maar
„ matig! voorat doode men het dier niet met wreedheid,
„ het pijnigende, of zelfs bespottende, gelijk wel eens
„ plaats heeft. In mijnen tijd, doodde men de zwij-
„ nen met gloeijende priemen, opdat het bloed, door
„ het ijzer gestold en door het vleesch gedrongen, het
„ zelve malscher maken mogt; en in de dagen van de-
„ zen jongen mensch," (op mij wijzende) „ giet men
„ hier en daar kokend water op het zwijn, eer het nog

„ dood is, omdat, op die wijze, gelijk men meent, de bor-
„ ſtels beter worden. Beſchaafder en zachter denken dan
„ de *Engelſchen*, welke, zoo ik mij niet bedrieg, zich de
„ behandeling van het vee, bij hunne wetgeving, hebben
„ aangetrokken, of althans het voornemen daartoe hadden."
Wanneer ook onze CATO aldus mede begon door te
ſlaan, hoewel eenigzins liberaler, dan PYTHAGORAS; ziedaar
verbeeldde ik mij, in mijnen droom, de geheele ſchaar
onzer ſtedelijke *Leviten* in hun ſlagtgewaad te zien aan-
rukken, en dit met zulk een geweld, dat PYTHAGORAS
geen reden had, om hen voor *Pythagoristen* te houden,
en de oude CATO, die al zoo dikwijls te Rome gezien
had, wat een opgewonden en beleedigd gros vermag, keek
ook gansch niet moedig en ſtoïsch; de beide heeren
ſchenen mij toe, zich achter het dier te verſchuilen, bij
hetwelk ons geſprek had plaats gehad; en ik, arme
hals, die mij verbeeldde, dat ons geſprek beluisterd ware,
en dat men mij ook van heiligſchennis tegen het bloedig
gilde mogt verdenken, beefde van angst: reeds was
het breede kauſermes ontbloot en boven mijne keel op-
geheven, als ik met eenen gil ontwaakte, wel blijde
van ſlechts gedroomd te hebben. Met allen eerbied nu
voor PYTHAGORAS *cum ſuis*, welke werkelijk zoo dach-
ten, nam ik mij voor, om mij te ſchikken naar CATO,
niet naar den dweependen PYTHAGORAS. Ook in hunne
ſtellingen omtrent het vleesch eten, toonden PYTHAGORAS,
EMPEDOCLES en anderen, dat zij wijsgeeren, geen wijzen
waren. HIJ, welke boven alles zich op aarde wijs kon

noe-

Digitized by Google

noemen, zou zeker gezegd hebben: geniet ſtervelingen, hetgene PYTHAGORAS u door magtſpreuken ontzeide; maar zijt, gelijk CATO goed geleerd heeft, matig, en leeft niet roekeloos met het vee, het welk ook zijnen Schepper dankbaar is en hem looft: doch vergeet ook vooral niet, inzonderheid in de November-maand, om van het uwe den armen broeder iets mede te deelen!

Digitized by Google

III.

DE DANAÏDEN

OF HET BODEMLOOZE VAT.

(Voorlezing.)

Over niets moet men zich, bij de beoefening der profane letterkunde, meer verwonderen, dan over de zonderlinge verhalen der Ouden, omtrent *het lot der afgestorvenen*, in dezelve vermeld. Voor eenen onbepaalden tijd, had zekere CHARON het veer over het meer der beneden-wereld gepacht, hetwelk men noodzakelijk moest overtrekken. Wee hem, die, zonder het noodige veergeld bij zich te hebben, bij CHARON aan boord kwam; hij was, gelijk de *Charons* onzer dagen, een ongemakkelijke broeder, er moest geld bij de visch zijn, of men kon een honderd jaren lang wachten, eer men werd overgezet, hoe men dan ook aan de bel luid-

Digitized by Google

luidde of *haal over* riep. Was men eindelijk overgebragt en bij de regters ondervraagd, dan moest alles maar regt in den haak zijn, of hes zat er duchtig op. IXION werd veroordeeld, om, zonder ophouden, op een rad, (in den trant der nieuwmodische raderen onzer scharenslijpers) rondgedraaid te worden; waarbij hem dan nog, van tijd tot tijd, eenige slangen met hunne venijnige beten naar zijne gezondheid vroegen. Of hij al riep: „*Jongens, houdt toch er reis eventjes op, ik word „zoo duizelig, het draait me alles voor mijn' oogen:*" het rad werd onophoudelijk rondgedraaid. Nu, hij had ook de medeminnaar van JUPITER willen zijn, welke God, wij weten, dat ongelukkig wat amoureux van complexie was uitgevallen. Geen beter lot viel TANTALUS te beurt, die in zijn leven zijn natje en droogje best had mogen lijden, en thans, van de uitgezochtste pastijtjes, ragoutjes en wijnen van allerlei fijne merken omringd, niets van deze kon genieten; daar dezelve, juist zoo als hij zijne handen er naar wilde uitstrekken, zoo spoedig mogelijk van hem aftiepen. SISYPHUS had het erger, dan iemand, welke zijne proef doet, bij het zakkendragersgilde. Met fermen tred stapte hij naar boven, maar ziet, hij was niet bijna boven op den berg, waarop hij eenen steen moest wentelen, of ja wel! daar viel dezelve weder, par doesl naar beneden. Geen beter lot hadden de overige boetelingen in het schimmenrijk, welke, in hun leven, den toorn der Goden op zich geladen hadden. Inzonderheid, echter, was het

Digitized by Google

lot te beklagen van 49 zusters, alle jonge weduwen, die maar eene kleine 24 uren getrouwd geweest waren, namelijk van de DANAÏDEN, of *dochters van Zijne Majesteit den Koning van* ARGOS *enz. enz. enz.*, welke het verdrietig en vervelend postje ontvangen hadden, om een vat, zonder bodem, vol met water te moeten putten, in plaats van wat te borduren of te festoneren. De geschiedenis dezer dames is te medelijdenswaardig en belangrijk, om niet eens afzonderlijk te worden behandeld. Ik zal dit heden trachten te doen, daarbij uwe aandacht en toegevendheid inroepende.

Trachten wij dan, in de eerste plaats, de geschiedenis der DANAÏDEN, welke tot hare straf aanleiding gaf, u te verhalen, en dan kortelijk haren toestand in de benedenwereld, met het lot van vele harer hedendaagsche lotgenooten, te vergelijken.

BELUS was een nakomeling van JUPITER en JO, welke door JUPITER in eene koe veranderd werd, niet zoo zeer, om de variatie, omdat zij nu al zoo lang mensch geweest was, als wel, om de regtmatige jaloezij van zijne dierbare echtvriendin, JUNO. Deze BELUS had twee zonen, AEGYPTUS en DANAUS. AEGYPTUS werd koning van *Egypte*, hetwelk zijnen naam van hem ontleende. Toen

AEGYP-

Digitized by Google

AEGYPTUS op den troon geraakt was, had hij zijnen broeder DANAUS op deze gemeenzame wijze aangesproken. „Hoor reis, *Daan* broêr, je weet in het boek van „CATS staat, dat *twee masten op één schip zelden goed „is*; om het je ronduit te zeggen, (want goed rond, „goed Egyptiesch,) ik wou gaarne, dat je zoo reis „een Europisch reisje deedt, en daar je fortuin zocht. „Men vertelt zoo veel moois van dat *Europa*, dat ik „zelf, als ik hier niet te noodig was, er wel eens heen „wilde. Wat heb je eigenlijk hier; nu eens staat het „geheele land door de overstrooming van den *Nijl* onder „water, dan loopt men gevaar, om van den een of an„deren tijger genuttigd te worden: in *Europa* is dit al„les veel beter; 't is daar een tweede Luilekkerland. „Bovendien begrijp je wel, dat je hier een beetje ge„neert; zoo een kijk in de pot, dat is lastig: je bent „hier niet te veel, maar je schiet toch zoo wat over. „Neem dus mijn raad aan, ik zal je een wisseltje van „een paar duizend gewapende manschappen naar *Europa* „medegeven, dat zal overal betaalbaar wezen. Ga daar „dan uw fortuin meê zoeken." Zoo sprak de vorst, en zag beurtelings op zijnen broeder, beurtelings op den hartsvanger met een krokodillen vellen gevest. DANAUS, die nu zeer goed begreep, waar zijn broeder heen wilde, gaf toe, en een schip, werd tot zijnen overtogt, in gereedheid gebragt. De roef (want AEGYPTUS wilde nu niets ontzien,) werd opgevuld met de noodige hoeveelheid gerstenwijn; andere wijn kende men toen in Egypte nog

Digitized by Google

niet, volgens HERODOTUS (*), en een paar trommels met Egyptische evenveeltjes, kadetjes en ballen gehakt; om van de andere bagage, als pruik- en hoedendoozen, koffers enz. niet te gewagen. (Parapluiën gebruikte men in *Egypte* niet, aangezien het daar nooit regende (†).) Onze DANAUS kwam, om kort te gaan, in *Europa*, werd daar een groot heer, gelijk de bovenlanders meestal elders fortuin maken, en werd zelfs eindelijk koning van het Griekſche koningrijk *Argos*. Hier huwde hij, met dit gelukkig effect, dat hij een *vijftigtal dochters verwekte*, welke naar hem DANAÏDEN of *Danauskinderen* geheeten worden. Als DANAUS met dit vijftigtal eens ging wandelen, dan dacht men dikwijls, dat de weeskinderen naar de kerk gingen. Deze dochters waren uit verſchillende vrouwen geboren, en daardoor van elkander niet veel in jaren verſchillende, zoodat zij alle tegelijk nog huwbaar waren. Onze DANAUS, bedrukt over het gemis van mannelijk oor, gaf zijne dochters eene half mannelijke, half vrouwelijke opvoeding; zoodat deze dames zoo wel de lans als de naald konden hanteren, en even zoo goed kleederen doorboren als herſtellen; ja wanneer bij geval een Argiver haar niet beleefd genoeg bejegend had, zouden zij mans genoeg geweest zijn, hem dit *in flagranti delicto* met hare vorſtelijke handjes betaald te zetten. DANAUS had namelijk het plan, om, bij

(*) Herod. II. 77.
(†) Ibid. 14.

Digitized by Google

bij afstijvigheid, het rijk van *Argos* en Ommelanden aan zijne dochters bij erfenis achter te laten. Op zekeren morgen, als DANAUS, naar gewoonte, (het was dien dag geene raadsvergadering, en dan deed hij gemeenlijk niet veel) met eene lange pijp in den mond, in zijnen japon vervelend zat te gapen, werd onverwachts een brief bestelt, met het postmerk MEMPHIS. Aanstonds zag DANAUS, aan de hand van het adres, dat het een brief van zijnen broeder was, als van welken hij reeds successivelijk vijftig brieven van communicatie ontvangen had, van de geboorte van eenen welgeschapen zoon. Met veel drift en nieuwsgierigheid, werd nu de brief geopend, zoodat hij denzelven reeds tweemalen had doorloopen, eer hij den anders niet moeijelijken zin van denzelven begrepen had. En wat was nu de inhoud dezes briefs? ... niets meer en niets minder, dan dat hij de vijftig DANAÏDEN voor zijne vijftig zonen ten huwelijk verzocht. Nu moet men weten, dat DANAUS onder die menschen behoorde, welke, hoe bekrompen van geest en karakter ook, echter list, afgunst, gierigheid en wraakzucht genoeg bezitten, om daardoor even zoo gevaarlijk te worden, als zij anders bespottelijk schijnen. Spoedig kwam dan ook bij hem het denkbeeld op, om zich over zijnen broeder (wien hij om het bezit zijner vijftig zonen benijdde) te wreken; doch het plan moest, vooreerst, voor ieder onbekend blijven. In het begin dan hield hij zich zeer verblijd over den verkregen brief. „ Heila! heila! „ (dus riep hij) DANAË, ALCIPPE, CALETHE, ERIGENE, kom

„ je

„ je lui reis alle vijftig ten ſpoedigſte hier: laat alles, „ zelfs de wasch er voor ſtaan, gou wat, ſpoedig naar „ beneden." Het kroost van DANAUS, niet gewoon papa zoo enthuſiast te zien, dacht op het minst, dat Z. Kon. Hoogheid, door APOLLO, of den een' of anderen God, bevangen was, en kwam haastig, half gekleed, naar beneden vliegen, onder het zingen van allerlei ſranſche deuntjes, welke toen in *Argos*, aan de orde van den dag waren. Weldra ſtonden zij in eenen cirkel, ſommige, 't geen anders nooit gebeuren mogt, nog half gepapillot, voor den ouden Heer. „ Jongens!" (zoo noemde hij haar in eene goede bui, met eene aangename oratoriſche onnaauwkeurigheid;) „ Jongens! goede tijding! binnen „ korten tijd, ben je lui allegaar de bruid: hoor reis „ hier den brief van je lui oom AEGYPTUS.

Amicisſime Broeder! Ik ſchrijve UE. dezen in welſtand, gelijk ik hoop UE. dezen zal geworden. Hebbe vernomen van reizigers, dat uwe dochters, de geboorte van welke mij per miſsive door UE. is gemeld, goed zijn opgegroeid, wilde ze daarom gaarne aan mijne zonen uitgehuwelijkt zien; dat kon dan maar zoo familiaar in de familie afloopen: want waar halen wij zoo gaauw vijftig Prinſen en Prinſeſſen van daan? Een dergelijk huwelijk is min kostbaar, dan een ander, en ik ben, gelijk gij weet, even als overgrootmoeder JO, *bulkender gedachtenis, er niet voor, om mij uit te kleeden, voor ik naar bed ga, zie je Broertje! Kom geef uwe dochters aan mijne zonen; het zijn jongens als Piramiden.*

Ik

Digitized by Google

Ik zend in allen gevalle de jongens maar op riſico à costy. Vale!

T. T.

AEGYPTUS.

P. S. *In haast. De hoofdſtad is geheel toegedamd: de nijl is overgeloopen, het veer is driedubbeld.*

„ Jongens als Piramiden! hoezee!" riepen nu de DANAÏDEN. Dit jongens als Piramiden gaf haar van de aanſtaande bruidegoms geene geringe gedachte, hoewel anders, wel ingezien, de comparatie geenszins vleijend kon genoemd worden. Doch het was een *Egyptenaar* toe te geven; *par abondançe de coeur la bouche parle.* Binnen weinig tijds, werden nu de *Beliden* verwacht, en de noodige præparatiën daartoe gemaakt. Het palies van DANAUS geleek naar een pakhuis der voormalige Oostindiſche kompagnie; zoo vele en zoo veelſoortige dingen waren daar in gereedheid gebragt, om de heeren, naar behooren, te ontvangen. In weinig tijds was alles in order; kleederen, naar gewoonte van die tijden, voor bruiden en bruidegoms gereed, het geen in dit geval vrij moeijelijk was, daar men naar de lengte en dikte van deze piramidale neven moest giſſen: waarom men dan ook meent, dat alles met opnaaiſels gemaakt werd.

Ein-

Digitized by Google

Eindelijk verſcheen de gewenschte courier, met de tijding dat de jonge prinſen 's anderen daags ſtonden te arriveren. Wij kunnen nagaan, hoe groot de verwachting onzer DANAÏDEN geſpannen was; wel honderdmaal had DANAUS moeten beantwoorden, of de Egyptiſche heeren er even zoo uitzagen, als de Griekſche en dergelijke meer, gelijk bijv. of de Egyptiſche heeren ook dansten, muziceerden, zongen enz. Eene eerewacht uit den Argiviſchen adel, de ganſche Argiviſche ſchutterij, eene kommisſie uit den raad van Argos enz. ſtonden den anderen dag al vroeg aan de Egyptiſche poort, om de Heeren af te wachten. Maar hoe zeer vonden ze zich bedrogen, toen zij, in plaats van vijftig vorſten, even zoo vele grasmaaijers, (want daar voor hielden zij ze) binnen zagen rukken. De *Egyptenaren*, namelijk, maakten in dien tijd zeer weinig werk van hun toilet; zij droegen, tot vorſten niet uitgezonderd, eene ſoort van lange linnen kielen, kalaſiren bij hen genaamd, op de beenen gezoomd; hier over trokken zij korte witte wollen rokjes. In *Argos*, was reeds toen meer Griekſche pracht. Als daarom onze prinſen de eerewacht aanſchouwden, verbeeldden zij zich, op het minst, vorſten te zien, en zij maakten, gelijk voor elk deftig gekleed perſoon, op den weg naar het paleis, den in *Egypte* gebruikelijken en voor de meer uiterlijk beſchaafde *Grieken*, beſpottelijken groet, beſtaande in de handen tot de kniën te doen zakken, dan eene diepe dienaresſe te maken, en veeltijds

nog

nog, iemand te kuſſen (*). In het paleis gekomen, werd deze groet tegen de prinſeſſen, tot in het beſpottelijke herhaald, die, aan dergelijke complimenten volſtrekt niet gewoon, in een hartelijk lagchen uitbarſtten. Onze *Belden* geraakten hierdoor zoodanig in confuſie, dat zij met hunne kolosſale ligchamen, in een oogenblik, een paar der dames onder de voet, en op zijn minst, een half dozijn ſpekſteenen, hoard- en huisgoden van den ſchoorſteenmantel hadden afgeworpen. Aan de gekneusde prinſeſſen werd nu dadelijk, in plaats van wat eau de cologne, voor den ſchrik, een tinnen doosje met kiki (†) aangeboden, hun mogelijk door papa voor alle ſcheen-kweſturen medegegeven. — Spoedig ging men aan tafel. De *Belden*, welke bijzonder met de nichtjes in den ſchik waren, hadden al ſpoedig *chacun ſa chacune* gevonden, en zij vormden eene bonte rei aan tafel. De dames, echter, minder te vrede, verwijderden zich gedurig, onder voorwendſel, (want in dezen tijd waren de prinſeſſen meer huishoudelijk,) om eens naar de keuken te gaan zien, of alles wel geregeld toeging. Toen er eindelijk ook ſnijboonen gepreſenteerd werden, want de receptie was zeer familiaar, riepen de *Belden* verſchrikt uit; „mijn Hemel! oom, „boonen? Die mogen wij, *Egyptenaars*, volſtrekt niet „eten."

(*) Herodot. II. 81.
(†) Ibid. II. 94.

Digitized by Google

„ esen (*)." DANAUS echter, een *Esprit fort*, op zijne wijze, vooral waar het zijne beurs gold, ſtelde hen gerust, met de woorden: „ kom kom, al die fratſen zijn „ goed in *Egypte*, daar alleen zijn zij verbindende, maar „ hier houdt dit alles op." Onder den maaltijd vertoonden zich de *Beliden* gedurig in de oogen der dames, allerimpolitst. Zonder eenige aandacht op de dames te ſlaan, zaten zij zich ſlechts met eten, drinken en, aan het nageregt, met het oploſſen van meetkunſtige vraagſtukken te amuſeren. Dit ging zoo voort, tot dat zij eindelijk over de kwadratuur van den cirkel, zulk een hevig verſchil kregen, dat DANAUS met moeite hen van elkander hield, door de volgende redenen: „ kom jongens! ben je lui „ nou mal! om je hoofd nou met zulke dingen als tan„ genten, ſinuſſen, coſinuſſen en al dat geſnor op te hou„ den; drinkt liever nog een glaasje, 't is beter waar, „ als je lui Egyptiesch gerſtenbier. Ik wil dan ook nu „ maar eens met de deur in huis vallen. Je lui komt „ hier maar heen en weer, om mijne vijftig dochters; „ wel nu, om dat je lui neven bent, kunt gij ze krijgen, „ en dan, om je lui de waarheid te zeggen, ik geloof, „ dat je beter bent, om affanden te meten, den loop „ der ſterren te berekenen, ja om te tooveren, dan „ om je lui hof aan jonge dames te maken en bruigom-

me-

(*) Herod. II. 37.

» metje te ſpelen. Me dunkt, je lui moſt nou maar da» delijk aanteekenen, en al de geboden in eens ne» men, dan was je lui van avond nog getrouwd." Wat de *Beliden* betrof, deze waren hier best mede in hun ſchik; doch anders was het met de dames gelegen, welke uit éénen mond een jammerlijk *helaas! bah* enz. uitgilden, behalve HYPERMNESTRA, die met LYNCEUS, nog den minst plompen der *Beliden*, heel aardig had zitten keuvelen, en zich met zijn geſprek over *Munnikën*, *krokodillen*, *katten*, *lijnen* en *driehoeken* nog al geamuſeerd had. DANAUS wenkte, dat hij gehoorzaamd wilde zijn, en maakte het goed, bij de vijftig gebroeders, door te zeggen, dat dit *bah* de naam was van eenen Griekſchen huwelijksgod, welken zij om geluk in hun huwelijk ſmeekten. Onze gebroeders hadden duchtig van den goeden Europeſchen wijn gedronken, anders zouden de troniën van negen en veertig *Danaïden* hun genoegzaam hebben aangetoond, dat dit *bah* eene geheel andere beteekenis had. De geſchenken werden nu voor den dag gehaald, welke aan de Argiviſche nufjes al vrij wonderlijk voorkwamen. Dezelve beſtonden, en veelerlei in vele gekke Egyptiſche aardigheden. De Koninginne moeder had hier voor gezorgd, welke eene afzonderlijke ſtad had, om uit de belastingen daarvan, een lintje en ſtrikje te koopen. (*) Als dit zonder ſterke dankbetuigin-

(*) Εἰς ζώνας, Herod. II. 98. ibique. Valck.

Digitized by Google

gingen was aangenomen, zeide DANAUS: „kom jongens! „je lui bent toch zulke liefhebbers van ſtarren, wil je „lui nou een kop koffij in de goot gaan drinken, dan „kan je daar je hart nog wat aan de geit en dergelijke „ophalen; ik heb hier ongelukkig geen ſtarrentoren op „het paleis; hier in Argos zien wij liever een achten„twintig dan een ſtar, mot je weten." De meisjes" dus voegde hij er bij. „kunnen dan terwijl de boel nog wat „opknappen." De bruidegoms klouterden nu met moeite het dakvenſter uit, en amuſeerden zich werkelijk zeer in de goot, met elkander ſtarrekundige vragen en raadſeltjes op te geven. Van dien tijd maakte nu DANAÜS gebruik, om zijner dochters het vreesſelijk bevel te geven, van dadelijk, nog vóór dat de dag aanbrak, hare nieuwe echtgenooten om te brengen: men zou aan AEGYPTUS ſlechts te ſchrijven hebben, dat de jonge heeren ſubiet, mogelijk wel aan vergiftige oesters, waren komen te overlijden. Al de zachtmoedige dames, uitgenomen de brave HYPERMNESTRA, waren papa gehoorzaam; nu, wie zou zulk eene kleinigheid voor den ouden man ook niet over hebben!! Eer dus de dag aanbrak, waren er negen en veertig *Beliden* minder, dan daags te voren. LYNCEUS ontvlugtte, en HYPERMNESTRA moest op eene duchtige wijze de wraak van haren vader en zusters ondervinden. Doch, na derzelver dood, werd de ſchandelijke misdaad op eene verſchrikkelijke wijze gewroken, daar zij, gelijk wij boven aantoonden, veroordeeld werden, om niet te rusten, vóór zij een vat, zonder bodem, vol water zouden geſchept

schept hebben: dit nu in eeuwigheid niet mogelijk zijnde, zoo was eene eeuwigdurende en bedroevende arbeid haar rampzalig deel, in het verblijf der afgestorvenen. Met alle regt beklagen wij nu het lot dezer weeuwtjes, hoe veel kwaad zij dan ook mogen bedreven hebben; doch weinig denken wij daarbij, dat zoo velen onzer of eenen anderen of zich zelven, in dit leven, tot eene gelijke straf als die der *Danaïden*, veroordeelen. Laten wij dit dan, in de tweede plaats, kortelijk aantoonen.

Het eerst komt gij ons in gedachten, *brave dienstboden!* Ja! wij, of velen onzer veroordeelen u, tot DANAÏDEN, ook gij moet dikwijls vaten zonder bodem met water vullen. — De wil uwer *Heeren*, *Mevrouwen* of *Bazen* is dit vat, dit te vullen uw wensch; doch, hoe onmogelijk is de vervulling van dezen uwen wensch. Nooit doet gij genoeg; het vat, hetwelk gij vullen wilt, is niet te vullen, het is bodemloos. Al hebt gij de pan nog zoo schoon geschuurd, al hebt gij den geheelen nacht niet kunnen slapen, om uw Heer op zijnen tijd op te wekken, al hebt gij den geheelen nacht met het kind gerobt, al hebt gij in een oogenblik tijds eene menigte boodschappen verrigt, al beharrigdet gij nog zoo het belang uwer meesters of meesteressen; uw antwoord, uwe belooning is eene koude, onopmerkzame, onverschilligheid: *wat was het ook anders, dan een staaltje van uw' pligt.* Nimmer wordt gij geprezen, veel minder eens beloond, om uwe deugdzaamheid en trouw; de minste uwer zwakhe-

den, welke gij nog dikwijls uwe meesters hebt te danken, worden geſtreng geſtraft. O! wat ware uw lot, brave dienstboden, wanneer alle rijkeren zoo waren. Gelukkig, niet allen zijn bodemlooze vaten. Ongelukkig zij, die uw lot op de wereld zoo ongelukkig maakten, zij zullen, met MINOS, ARACUS en RHADAMANTHUS, in de benedenwereld eene ſlechte rekening maken, en op het minst aan een rad met ſlangen onophoudelijk worden rondgedraaid.

Doch wat zie ik! wie zijt gij, die daar zoo droefgeestig henen gaat? men kan u de grammatika uit de oogen lezen, en zien, dat gij niet alleen grammatikaal denkt, maar ook grammatikaal leeft. Ja, wij herkennen u! gij zijt eene *vijf en zestigjarige Danaïs*. Veertig jaren lang zocht gij kinderen te vormen tot het goede en ſchoone; gij zijt een onderwijzer. Uw leerling knap te maken, en een half lood dankbaarheid bij de ouders te behalen, dit behoort onder de weinige genoegens van uw' ſtand; doch beide bedoelingen mist gij. Gij kunt het genadebrood der gerustheid van geweten nuttigen, en moet u ſtoïsch behelpen met de magere ſoepe, welke deugd zonder aanmoediging en medewerking, in eenen verroesten pot, bereidt. Veten uwer discipelen zijn bodemlooze vaten, het één oor in, het ander uit; uwe longen verteren als die van eenen kleerenjood of omroeper, en ziet het domme of woelige IJsje heeft niets bij u geleerd. — Daartoe hadden de ouders aan u, als den minst biedenden, de vorming van het kind niet

niet aanbeſteed. Intuſſchen, Papa en Mama, en wie kennen het kind beter, zeggen beide: de jongen was voor Profeſſor in de wieg gelegd. Papa en Mama zijn dus geene bodemlooze vaten; zulke vaten zijn met eene halve pint te vullen. Dergelijke ouders, welke eenen meester eenen Danaïden-arbeid opleggen, begrijpen niet, dat de onderwijzer, van de Matres tot den Profeſſor, niet anders is, dan een ſtaak met eenige handen, waarop geſchreven ſtaat: *naar den Haag*, *naar Delft*, *naar Arnhem* enz.; en dat de kinderen, op hunne eigene beenen, daar naartoe moeten wandelen. — Al zijt gij, ouders, geen bodemlooze vaten; hartelijk wensch ik, dat gij nu en dan den kuiper zult ontbieden, om den bodem uwer zedelijkheid nog eens te doen nazien. En gij onderwijzers, welke tot eenen Danaïden-arbeid verwezen wordt, gelijk ik boven beſchreef, o! troost u met het denkbeeld, dat gij vele lotgenooten hebt. Van *den geringſten Kommies*, tot den *Vorst* toe, moeten maar al te dikwijls een bodemloos vat vullen. Duizende emmers water zijn er reeds ingegaan, welke zij dikwijls zelve bekostigden, en als zij nu er eens inzien, en meenen den rand reeds overloopende te bevinden, dan gapen hun de ledige bodemlooze duigen aan, als wilden zij hen zelve verſlinden. Voedt u, wanneer u dit overkomt, almede met het zelfbewust zijn, omdat gij niet beter hebt; niet omdat de ongevoelige vriend, als gij hem uwe zieleſmarten klaagt, u dit toewerpt: gelijk zich de rijke genieter wel ver-

waardigt, om den ellendigen eene halve cent als een schat toe te werpen.

Maar wij, of sommigen onzer maken niet alleen anderen tot DANAÏDEN; wij gaan zoo verre, dat wij ook ons zelve tot derzelver lot verwijzen. Tot deze kaste behoort gij, *financiers*, *renténiers*, *winkeliers* en hoe vele *iérsen* meer, welke u zelven moeijelijker maak oplegt, dan die der DANAÏDEN; welke hard werkt, of gedurig ingespannen zijt, om toch maar door speculeren of agieren te winnen: doch, in weerwil van al dit zwoegen en sloven, u elken laatsten December moet afvragen, waar is nu in vrede's naam al dat geld gebleven, hetwelk ik dit jaar zoo bloedig heb gewonnen? Gij zijt wel ongelukkig, gij hebt in een doorboord vat gegoten, en wel op de inkomsten, doch niet op de uitgaven gelet; gelijk de cipier, welke de gevangenen van voren inlaat, en de deur daar met verscheidene grendels en sloten sluit, maar de achterpoort heeft laten open staan. Uwe inkomsten kwamen in het paard van *Guliver*, waarvan de helft was afgesneden, het kwam er van voren in, terwijl het er van achteren uitliep. Tot hetzelfde soort behooren ook zij, welke (zoo als men gewoonlijk zegt,) *het eene gat met het andere stoppen*, en eindelijk te laat bemerken, dat alles verloren, alles in een bodemloos vat geworpen is. — Eene geregelde balans en verhouding tusschen ontvangst en uitgave, dit alleen is de bodem van het vat, hetgeen ieder, in dit leven, vullen wil of voor ledigheid wil behoeden. Ieder, naar

zij-

zijnen stand en geboorte, heeft zulk een vat; te beklagen is wel hij, die dit vat slechts een vinger hoog kan vullen, hoewel het bij menigeen, zonder moeite en door geluk, overloopt; maar dubbeld beklagenswaardig hij, die zich een vat heeft aangeschaft, verre boven zijnen stand, in de wereld. — Doch op u te regt paste (de anders in het allegorisch verklaren wel wat verre gaande) PLATO de straf der DANAÏDEN toe (*), ongelukkigen! welke uwe toomelooze driften en lusten laat hollen, werwaarts zij willen. Eindelijk denkt gij, van de eene ongebondenheid tot de andere overgaande, het hoogste goed gevonden te hebben; doch, hoe meer gij die onverzadelijke begeerte toegaaft, naar die mate werd het bij u holler en lediger. Gij waart den waterzuchtigen gelijk, welke, hoe meer zij hunnen dorst lesschen, des te meer dorsten. Neen, rede en Godsdienst moeten de bodem zijn; waar die bodem wijkt, daar verzinkt alles. Ook de onverzadelijke is eene DANAÏS op aarde; die altijd zoekt en altijd wenscht en haakt, zijne ziel is zoo bodemloos, als het vat der DANAÏDEN:

„ Smakt eten aan een Dog, hij staat met holle wangen,
„ Om weder op een nieuw gedurig iet te ontvangen,
„ Het valt hem in den mond, het vaart hem in de keel,
„ En des al niet te min, het is hem even veel.
„ Wat baat u groot gewin, of veelerhande schatten,
„ Indien gij niet en droomt, als op een nieuw te vatten;
„ Uw winst en is maar wind, en doet u maar verdriet,
„ Want een, die maar en slokt en smaakt de spijze niet."

(*) PLAT. in GORG. p. 493. B. *Ed.* FIC.

Ja, om den bodem der tevredenheid goed in één te houden, is zoo gemakkelijk niet, als men wel meent; de kerkvader GREGORIUS zeide, dat het eene groote kunst was, om te vrede te zijn, en in de Spreuken van SALOMO leest men: „de regtvaardige eet, dat zijne ziele zat wordt, maar der goddeloozen buik heeft nimmer genoeg." Zeer ongelukkig in der daad is de ontevredene, hier op aarde niet alleen, maar ook na zijnen dood; hoe toch zal zich die ondankbare dan verantwoorden kunnen.

Ziet gij daar den kleinen PHILOMAATH wel ſtuderen: tel de folianten, kwartijnen, globen en kaarten eens op, welke hem omringen: het jonge mensch ligt als onder de geleerdheid begraven, en zal wel, op zijn minst, een KANT, een WYTTENBACH of een BRUGMANS worden. 'T is mogelijk, M. V., maar houdt het niet voor vast, om het aantal geleerde inſtrumenten, van welke gij hem omringd ziet, of om de vlijt, waarmede de jongeling nacht en dag dezelve gebruikt: al zeer ſpoedig, toch, is diezelfde aanſtaande WYTTENBACH eene ongelukkige DANAÏS, indien hij die leer- en leeslust niet naar behooren weet te leiden en te wijzigen; indien hij geen vast plan van ſtudie heeft, en, door alles te gelijk te willen leeren en weten, door te veel te doen, eigenlijk niets doet. Zijn hoofd is een doorboord vat gelijk geworden, hij zelf heeft den bodem er uitgeſtooten, welke er misſchien door zijnen onderwijzer ſtevig genoeg was ingeſlagen. Doch er zijn er nog erger. Sommigen ontliepen reeds den kulper, voor de bodem bij hen gelegen

Digitized by Google

gen was: zij zouden zelve zich wel vormen, en begonnen in hunne hooge wijsheid met *Z*, als zij *A* nog niet geleerd hadden; zij behandelden de afgelegene bijzonderheden eener wetenschap, zonder de eerste en noodige hoofdzaken te weten; ongelukkige DANAÏDEN, die zij zijn! Wat baat het hun, dat zij al de *Kalifen* van *Bagdad* kunnen opnoemen, en het jaar, waarin zij leefden; dat zij het kleinste gehucht van *Corfika* weten aan te wijzen; doch in algemeene geschiedenis en op de *Mappemonde* volstrekte vreemdelingen zijn?

Te vergeefs tracht gij onder een te vreden gelaat, dikwijls achter gouden en zilveren borduursels, te bedekken, dat gij arme DANAÏDEN zijt, gij plannenmakers van de eerste en laatste klasse, welke met allen ijver werkzaam zijt volgens ondoelmatige middelen, om dikwijls even onmogelijke plannen te bereiken. Wanneer onze bedoeling niet te bereiken, of onze middelen daartoe onverstandig zijn, dan zijn wij DANAÏDEN, hoe wij dit ook verbergen. — O! hoe ondoelmatig gaat men vaak te werk. Hier ziet men iemand, uit eerzucht daden doen, welke hem geheel eerloos maken: daar zoekt men een knagend geweten te doen zwijgen, door het nog meer stof, ons tot kwelling, toe te voegen. O DANAÏDEN, DANAÏDEN, werwaarts wij onze oogen vestigen, zien wij ons door u omringd!

Gij aantrekkelijken en gevoeligen! die gedurig aanstoot lijdt, tegen de dagelijksche gebreken der wereld, als laster, afgunst, miskenning, onbedachte beoordeeling

Digitized by Google

ling van anderen, zijt mede bezig met water te putten in een bodemloos vat. ALCEST kan het niet lijden, dat men hem en de zijnen zoo belastert, en, zonder te bedenken, dat hij, *die aan den weg timmert, veel bedillers heeft; dat hij veel pap maest hebben, die elk den mond wil stoppen*, tracht hij eerst den laster te bedwingen, en stort olie in het vuur, daarna om ieder een het naar den zin te maken, en hij mishaagt allen. En, ziedaar hem een ongelukkig kind van DANAUS. O! hoeveel onrust lijdt hij niet, welke het bodemlooze vat der publieke opinie, met rede en waarheid wil vervullen.

En hoe vele DANAÏDEN zou ik nog kunnen opnoemen, indien ik niet bevreesd was, u reeds door deze weinig beduidende woorden nog vermoeider gemaakt te hebben, dan de waterdragende DANAÏDEN zelve.

IV.

Digitized by Google

IV.

DE BAARD.

(Voorlezing in eene Vergadering van Heeren.)

De ſchipper ſpreekt van winden, de bakker van zuurdeeg en krentebrood, de landman van oſſen, de ſoldaat telt zijne wonden en veldſlagen op, die hij al of niet bijgewoond heeft, de timmerman praat van vlotdeel en zwaluwſtaart, de apotheker van pillen, poeders en dranken, de ſtaatsman van congreſſen, afgezanten, kontrakten, van arrondiſſeren enz. In één woord, elk ſpreekt het liefst en het meest over zijn dagelijksch bedrijf, of over die zaken, welke met hetzelve in betrekking ſtaan. Zoo had ik ook het voornemen, u heden avond iets van dat gene voor te dragen, hetwelk van mijne dagelijkſche bezigheden het onderwerp uitmaakt; toen zich eensklaps, door welke aanleiding weet ik niet, eene ſtof aan mij voordeed, bij wel-

Digitized by Google

welke wij allen evenzeer belang hebben, namelijk het groote ſieraad van eenen man, of de BAARD. Wie wij ook zijn, wij mannetjes-menſchen ſtellen allen prijs op deze natuurlijke onderſcheiding, ons geſchonken. Verleent mij dan, bid ik u, uwen aandacht, wanneer ik u de geſchiedenis van dit voorwerp herinnere en nu en dan eene aanmerking over hetzelve er tusſchen viechte.

Ten einde aan het voorſchrift van CICERO te voldoen, moeten wij, eer wij over den baard zelven ſpreken, eerst geregeld weten en bepalen, wat wij onder eenen baard verſtaan. — Een zeker Latijnsch werkje, hetwelk tot opſchrift heeft: *Nugae venales!* of *koop! koop! beuzelingen, koop!* tracht ons eene definitie te zeggen. Men vindt in hetzelve de volgende vragen: *wat is een baard?* antw. *haar Wat is haar?* antw. *een baard.* Nu, zulk eene bepaling in den cirkel behoort wel onder de *beuzelingen.* De ware wijsgeerige baardkenners zeggen: een baard is *eene menigte haar, aan de kin en kaken der mannen groeijende, om dezelve meerder waardigheid en bevalligheid bij te zetten*

Omtrent den oorſprong van het woord baard, hebben de geleerden vele gisſingen gemaakt. Algemeen komen zij hierin overeen, dat *Baard* komt van het Latijnſche *Barba*, gelijk ook het Franſche *barbe*, het Duitſche *Bart* enz. Dit Latijnſche *Barba* nu geeft men al heel rare afleidingen. Eenigen zeggen, dat het komt van *baro*, een

Digitized by Google

een *heer*; want, zeggen zij, *heeren dragen baarden*; — ja zeker geene Dames! Maar toch nog meer, dan heeren, dragen baarden. — *Baro* beteekent ook een *dwaas*; doch ook hiervan kan dit woord niet afkomen: want *wijzen dragen zoo wel baarden als dwazen*, en *als eene dwaze dragt is de baard nimmer aangemerkt.* Wij willen dan ons te vrede ſtellen, met te weten, dat het woord *baard* van Latijnſchen oorſprong is; zonder verder naar de afleiding van het woord *barba* te onderzoeken. Dat het woord nog in andere beteekenisſen voorkomt, als wanneer men van *baarden van oesters* of in het Latijn van *baarden van planten* ſpreekt, is overbekend. — De *Baard* zelf, in het algemeen beſchouwd, wordt, volgens de eerſte Baardkenners, verdeeld in *eigenlijken* en *oneigenlijken*, in *propriam* et *minus propriam*. De *oneigenlijke baard* is, hetgeen wij *knevel* en *bakkebaard* noemen; welke beide als eene *verlenging van den eigenlijken baard kunnen beſchouwd worden, of als eene weelderige ſpeling van denzelven.*

De wijsgeeren zijn het niet eens, of men den baard als eene affectie of eigenſchap, dan wel als iets zelfſtandigs hebbe aan te merken: wij voor ons beſchouwen dezelve wel degelijk als eene zelfſtandigheid; hoewel wij ons in geen wijsgeerig baardkundig onderzoek dienaangaande verdiepen willen, om dit gevoelen te ſtaven.

Wanneer wij den *baard* tot het onderwerp onzer rede maken, dan verſtaan wij daaronder, niet zoo zeer den baard, in zijnen gekortwiekten toeſtand, gelijk wij thans baar-

Digitized by Google

baarden dragen; als wel den baard in alle zijne kracht, gelijk wij dien bij onze Bijldragers en Joodsche rabbiën gewoonlijk aantreffen. In dezen zin genomen, is dezelve al zeer oud: daar het overwaarschijnlijk is, dat de eerste wereldbewoners, nog geen denkbeeld hadden, om zich van dit natuurlijk kin- en wangsieraad, door messen of scherpe steenen, of door vlammen te ontdoen. De *Assyriërs*, *Mediërs*, *Babyloniërs*, *Perssen*, *Bactren*, *Egyptenaars* *Aethiopiërs* en andere bewoners der oude wereld waren mede baardmannen, gelijk uit altaarstukken, grafzerken, keukentegels, potten, pannen, centen, duiten en hellers van die oude volken, door de beminnaars en doorsnuffelaars van dergelijk oudroest, puin en pondegoed is bewezen. — Doch niet alléen deze Oostersche personen, welke ons tevens, als met groote driedekkers op het hoofd, en vreesselijke lange morsjurken, geroddaarde oogleden en geblankette aangezigten, door XENOPHON worden voorgesteld (*), droegen lange baarden; maar zelfs de bollen der Oude Westersche wereld, de *Grieken* en *Romeinen*, droegen eenen langen baard. — De *Macedoniërs* en de *Grieken* in het algemeen stelden er eene eer in, om eenen langen baard te hebben, behalve die schandjongens, welke, om een vrouwelijk uitzigt te hebben, den baard, indien zij dien hadden, lieten afmaaijen. CYRUS had eenen dergelijken, met eenen baard als een sapeur, 't geen,

(*) XENOPH. *Cyropæd.* I. c. 3. § 2.

geen trouwens als eene beſpottelijke bijzonderheid werd aangemerkt (*). Gelijk de eerſtelingen der veldvruchten aan CERES plagten toegewijd te worden, zoo waren ook de Atheenſche jongelingen gewoon, aan APOLLO's tempel en godſpraak te *Delphi*, den eerſten baard of het *vlasbaardje* te wijden, hetwelk dikwijls, gelijk nog wel eens bij de jongelingen van onze dagen, tegen wil en dank der natuur, vóór den tijd, door allerlei huismiddeltjes werd uit de kin gejaagd; men vertelt iets dergelijks zelfs van den grooten CÆSAR. — ALEXANDER de *groote*, (groote mannen alleen kunnen zulke revolutiën te weeg brengen, gelijk ook PETER de *groote*, in *Rusland*, later) ALEXANDER de *groote*, zeg ik, ſchafte, volgens PLUTARCHUS, bij de Macedoniſche en eigenlijke Griekſche ſoldaten den baard af: omdat hij meende, dat dezelve den ſoldaten, onder het ſtrijden, tot ballast wezen moest; gelijk wij gaarne met hem gelooven. Ook de Saracenen dachten zoo, wanneer zij, in later tijd, in Spanje vielen; en hij, die de ſtaarten der Duitſche ſoldaten liet afſnijden, had geen andere reden. Hetzij aan de kin, hetzij aan het achterhoofd, konden dergelijke handvatten, niet dan voordeel aanbrengen, aan den baard- en ſtaartloozen vijand, welke, bij kin en nek, zoo menige gevangenen maakte.

De *Romeinen* maakten mede veel werk van den baard. Een' lange baard te hebben, werd voor eene groote ſchoon-

(*) XENOPH. *Cyropæd.* II. c. 2. § 28.

ſchoonheid gehouden; de huismoeder was verpligt den baard van haren echtgenoot, gelijk PLINIUS verhaalt, behoorlijk uit te kammen. Ook *Rome's* jeugd offerde de eerſtelingen van den baard aan de goden; AUGUSTUS en NERO wijdden denzelven zelfs aan het *kapitool*. In het jaar 454. n. R. s., volgens ſommigen vijftig jaren vroeger, begon men den baard te ſcheren; eerst toen kwamen er Barbiers uit *Spanje* naar *Rome* over. Later kwam de baard weder in de mode, vooral onder Keizer AELIUS HADRIANUS. Deze vorst, namelijk, nam denzelven weder aan; ten einde de afzigtelijke lidteekens op zijn aangezigt daarmede te bedekken, tot groot nadeel der toenmalige barbiers, zeep- en meſſen-makers. De volken, welke later het Romeinsch Westersch Keizerrijk overweldigden, bragten deels baarden mede, deels namen zij dezelve aan. Waarſchijnlijk hadden ook de *Longobarden* baarden; zonder dat daarom, volgens het gevoelen van eenige geleerden, hun naam van het woord *Barba* of *Baard* behoeft afkomſtig te zijn.

SIGISMUND, *Aartsbisſchop* van *Maagdenburg*, ſchafte den Baard weder af, van waar dit versje:

„ Longa sIgIsMVnDo barba IVbente perIt
of „ De lange baard ging op bevel van Sigismund verloren."

Uit eenige letters van het Latijnsch gedichtje, kan men het jaartal 1564 opmaken, zijnde het jaar, waarin dit plaats had. Gezegde SIGISMUND voerde in de plaats van den baard, den knevelbaard in, gelijk BERREMEIJER verhaalt: Anno 1564, (dus zegt hij), *fuhrete der Ertz Bi-*

Bischof SIGISMUNDUS, *in Magdeburgischen, die Gewohnheit ein, das man sich die grossen bärte abscheren und davor ein knebelbart aufsetzen liess.* Eene groote BAARD-OMWENTELING had plaats, onder een der SELIMS van *Turkyen*; deze, namelijk, liet zich zelven, en hetgeen toen hetzelfde bijna was, zijn volk den baard afscheren „ *mijn grootvader* „ *en vader lieten zich bij dien baard zoo lang omvoeren*" zeide hij „ *daarom zal ik, ten einde mij zulks niet gebeu-* „ *re, mij den baard laten afscheren.*" Jammer, zeide een schrijver, welke na hem leefde, dat hij zich ook den neus niet tevens liet afscheren; want, had men zijne voorvaders bij den baard, hem had men bij den neus.

Ook onze voorvaderen waren Baarddragers, getuige hunne portretten. In hunnen tijd zag men predikanten, doctoren, kooplieden, magistraatspersonen, even goed met eenen baard, als den fieren kapitein van de gewapende burgerwacht. Maar de tyrannie der mode heeft bij ons thans den langen baard afgeschaft; doch hebben wij thans minder welriekende olien noodig, om denzelven in te smeren, wij betalen thans niet minder aan noodige levende en doode werktuigen, om ons van denzelven te ontdoen. Alleen de knevel is bij onze krijgslieden nog overgebleven.

Toen wij boven van de geschiedenis des baards spraken, en aantoonden, dat dezelve eertijds zoo algemeen was, bedoelden wij daarmede natuurlijk bij het mannelijke geslacht; omdat wij denzelven, bijna als iets uitsluitends, door moeder natuur aan de mannen geschon-

ken, moeten aanmerken. Waarom zelfs DIOGENES, de CYNIKER, zeide, dat hij *flechts daarom zijnen baard liet groeijen, opdat hij zich gedurig mogt herinneren, dat hij een man was*, Intusschen kunnen wij, bij onze definitie van eenen man, even min voegen: *een' baard hebbende*, als bij die eener vrouw, *geen' baard hebbende*. Volgens getuigenis der oude en nieuwere geschiedschrijvers toch, bestonden of bestaan er niet alleen mannen in het bijzonder, (gelijk bij v. OTHO de *groote* van *Duitschland*,) maar zelfs geheele volkstammen, zoosals de *Antiochiërs*; waar de mannen den baard missen of misten. Daarentegen weder andere, waar vele vrouwen zelfs lange baarden hadden; hetwelk heden onder de groote zeldzaamheden moet gerekend worden. Nog onlangs vertoonde zich eene vrouw met eenen vervaarlijken baard op onze jaarmarkten; mogelijk, echter, is dit voor eene kermis-foppage te houden.

Er zijn er, welke meenen, dat de vrouw geenen baard kan hebben, om haar gedurig praten en onophoudelijk daartoe bewegen der kin; dezulke stellen, dat de baard daardoor geenen tijd heeft om te groeijen. Liever gelooven wij, dat de mindere sterkte der vrouw hiervan de reden is; daar toch de baard inzonderheid als een der kenmerken van kracht, kan worden aangemerkt. De vrouwen, van welke ons geloofwaardige schrijvers verhalen, dat zij baarden hadden, waren de *Colchische*, de *Iberische*, en *Aethiopische* dames. Iets wanstaltigs, inderdaad, moet het geweest zijn, eene huismoeder met een

kind

kind op den arm, *en Sapeur* te hebben zien wandelen. Doch, zouden die geloofwaardige schrijvers de zaak ook wat vergroot hebben?

Is de baard dan, over het algemeen, een domein van den man; de een heeft dit kin- lip- en wang-sieraad, meer dan de ander. Een vreesselijk voorbeeld van eenen langen baard was de baard van HANS STEINIGER, alom bekaamd van wege zijnen baard. Pater ABRAAM VAN ST. CLARA, verhaalt van hem, in zijn' JUDAS DEN AARTSSCHELM, dat hij in *Nederbeijeren* geboren was, en eenen baard had van niet minder dan drie en een half, *zegge drie en een half el lang*. (natuurlijk oude maat.) Men zegt, dat de beeldtenis van dezen HANS nog op zijne grafzerk in *Braunau* staat; ik voor mij ben er nimmer geweest, en kan het dus niet bevestigen. Een fraai soudraaltje, gelijk aan een soudraal van eene paraplui of regenscherm, zou hij, bij morsige straten, om dien baard gedragen hebben.

Maar, niet alleen, dat de lange baard, (want dezen bedoelen wij steeds voornamelijk) voor een sieraad bij de Ouden en Nieuweren gerekend werd, men schreef denzelven ook iets goddelijks toe. De Goden bij de Ouden, niet wanneer zij als jongelingen werden afgebeeld, maar als mannen, werden met baarden gebeeld of geschilderd: zelfs de bekoorlijke Godin VENUS werd soms met eenen baard, welke alles behalve in miniatuur was, voorgesteld. Niet zoo zeer geschiedde dit, om daardoor, gelijk sommigen meenen, aan te toonen,

dat VENUS *eindelijk in onze oogen als eene vrouw met eenen baard, d. i. als iets walgelijksch, voorkomt;* (soortgelijke gedrogtelijke allegoriën moet men bij de Ouden niet zoeken) maar om haar, als Godin, somwijlen eene meerdere deftigheid en goddelijkheid bij te zetten.

Ook de priesters, volgens de Bijbelsche en ongewijde geschiedenissen, moesten hier en daar baarden dragen. Men zwoer mede bij den baard als iets heiligs. Een groot staatsman, na reeds het hoofd op het blok gelegd te hebben, om onthoofd te worden, lag zijnen baard op zulk eene wijze, dat dezelve niet beschadigd werd. Bij sommige volken was het eene groote straf iemand den baard te ontnemen; onder het bidden op denzelven te slaan, was eene oudtijds gebruikelijke plegtigheid. Men verhaalt, dat de *Turken*, vooral eenigen tijd geleden, veel werks maakten van eenen langen baard. Een *schurk met een baard*, zegt de geleerde, hoewel dikwijls beuzelachtige PACHENSTECHER, heeft in *Turkyen* meer kredict, dan een eerlijk man zonder baard; en hij, welke den regter van de regtmatigheid zijner zaak wil overtuigen, heeft slechts eenige, in jaren niet geschoren, *Turken* op te zoeken. Vooral was een lange baard een sieraad der *Sophisten*. De *staf*, de *mantel*, de *baard* en de *wenkbraauw*, waren hunne kenteekenen. Onder den *wenkbraauw* heeft men te verstaan, *dat verwaand op en neder slaan van dezelve*, thans nog niet geheel uit de mode. Hoe bewegelijker wenkbraauw, hoe langer baard, des te minder inwendige waarde hadden veeltijds die So-

Digitized by Google

Sophisten, welke als zoo vele Oliekoopen het land afliepen en het gemeen zand in de oogen wierpen. „*Ik zie den baard en den mantel*," zeide eens Socrates, „*niet den wijsgeer*," van een' man, welke werkelijk geheel als onder zijnen baard en mantel begraven was, en die echter alleen den baard en mantel van eenen wijsgeer had, *een' man met een groot mes op zij, zonder daarom een kok te zijn.*

Wat de waarde van den baard betreft, men zegt, dat inzonderheid ook de schoone sexe denzelven als een bewijs van mannelijke waardigheid op hoogen prijs stelt; niet zoo zeer, in onze dagen, den baard, in den zin, waarin hij hier boven voorkwam, maar gelijk dezelve tegenwoordig gedragen wordt, en dat daarvan het spreekwoord ontleend zij:

„*Een kusje zonder baard,*
„*Smaakt als een ei zonder zout.*"

Men verhaalt, dat sommige volken, overtuigd, dat de baard den man een ontzagverwekkend voorkomen geeft, dikwijls hunne soldaten baarden van eene vervaarlijke grootte doen aanbinden, achter welken baard dan dikwijls eene baardelooze kin en daarbij, helaas! eene baardelooze ziel verborgen ligt.

Hoe wijsgeerig, hoe achtbaar, hoe dapper de baard ook ons voorkomen make, wij zijn er echter verre af, om, met de Turken, iemands geloofwaardigheid of wijsheid naar zijnen baard af te meten. Het zijn dergelijke uiterlijkheden niet, naar welke men over het

inwendige mag oordeelen. *Rimpels*, en *lange baarden maken ons noch wijzer, noch beter.*

Het is eene gewoonte van vroeger dagen, thans eenigzins niet zoo geheel afgelegd, om, uit de kleur der baarden het karakter der menschen af te leiden; vooral in zoo verre, dat iemand, welke rood haar en eenen rooden baard had, volstrekt geen goeden aard zou kunnen hebben. *Rood haar groeit op geen goeden grond*, zeiden de *Hollanders*, en de *Duitschers:*

„ *Rothbart nie gut ward,*
„ *Rothbart schelmen art.*"

De Heer VAN DER WILLIGEN, in de uitmuntende verhandeling, bij onze maatschappij bekroond, heeft genoegzaam het berispelijke van dit spreekwoord en de toepassing van hetzelve aangetoond. En in der daad niet alleen berispelijk, maar zelfs belagchelijk, is dusdanig eene stelling. Wij laten aan de Natuurkenners over, om, voor zoo verre zij dit kunnen, te onderzoeken, wat de oorzaak zij van de verscheidenheid der kleuren van het menschelijk haar; maar dit weten wij uit PLINIUS niet alleen, maar ook uit den altezins geloofwaardigen PLUTARCHUS, dat meermalen baarden van kleur veranderden; was nu de kleur van het haar in zoo naauw eene gemeenschap met het menschelijk karakter, dan zeker moest ook het karakter zoo in eens geheel van hoedanigheid veranderd zijn. — De vooringenomenheid tegen rood haar en een' rooden baard is, geloof ik, daaruit ontstaan, dat men gemeend heeft, dat

JU-

JUDAS *rood haar gehad heeft, en dat* ISCARIOTH, DE ROODHARIGE, *zou beteekend hebben*; waarom men dan ook denkt, dat hij dien toenaam ontvangen hebbe. Dit gevoelen echter wordt wederlegd door bovengenoemden *Pater* ABRAHAM, in zijnen *Judas den Aartsschelm*. Geheele volken hadden en roemden die kleur van haar; waar vondt men die schooner, dan bij den vrijen Germaan: en een vrij man, bij wien door overheersching en onderdrukking de natuur nog niet is verdreven, kan geen valschaard, geen veinsaard zijn.

Al dragen ook wij thans geene baarden meer, gelijk de Ouden, het ontbreekt echter niet aan dezulke, welke door eenen ongeschoren baard, en verder allerlei verwaarloozing van zorg voor het uitwendige zich eenen schijn van geleerdheid willen verschaffen, daarop steunende, dat de menschen zoo ligt zich aan den schijn, aan het uiterlijke vergapen, en, waar zij een' baard en een' mantel zien, ook dadelijk een' wijsgeer plegen te ontdekken. Ongelukkig bij, die door slordigheid en verwaarloozing, gelijk somtijds geschiedt, een genie wil schijnen, omdat enkele geniën werkelijk door deze ondeugden behebt zijn; zoo worden maar al te dikwijls de fouten, niet de deugden, van anderen nagebootst. *Kan ik geen dichter zijn, zonder de zorg voor mijn ligchaam te verwaarloozen, dan bedank ik voor den naam van Dichter*, dacht HORATIUS; en niet alleen hij, maar ook de groote CICERO zeide, dat zij een' afkeer hadden van eene wijsheid, welke zich door eenen onge-

ſchoren baard zocht aan te bevelen. Onze vaderen mogen ook deze uiterlijkheden vereischt hebben, wij willen hunne deugden, niet hunne dwalingen overnemen; wij willen hen liever in hart en wandel, dan in kin en baard gelijken! Neen! in onze dagen doen baarden, mantels en pijen geen opgeld meer: Godsdienst, wijsheid, en geleerdheid wil men thans in het beminnelijk kleed van orde en netheid gekleed zien; dit zijn de kleederen, welke met hare verhevene natuur overeenkomen. Waar zij zich anders vertoonen, daar zijn zij in eenen oneigenlijken, vernederden, armoedigen ſtaat. — Te regt zong een Nederlandſche Dichter, met wiens woorden wij thans eindigen:

„ Wee dan 't beneveld brein, door dollen trots verblind,
„ Dat in den mensch geen mensch, maar ſlechts een engel vindt,
„ 't Geen waant, dat waarheid, deugd en al wat nut kan dragen,
„ In 't haveloost gewaad aan 't menschdom kan behagen,
„ 't Geen heiligſchennis acht de wijsheid in een kleed
„ Te hullen, door de hand de Gratie toegereed,
„ En zoo het Hemelsch ſchoon, dat 'smenſchen geest verovert,
„ Te hoogen door den dosch, die op zijn zinnen toovert.
„ Wat baat dien Stoïcijn de donder van zijn ſtem,
„ Hij treft geen luistrend oor, want alles vlugt voor hem;
„ Een Plato roept hem toe: wat predikt gij de winden,
„ Dien eerst de gratiën en gij zult hoorders vinden,
„ En lagchend roept Sokraat, geen baard, geen pijrok meer,
„ Maar vraag Aspaſia, dat zij u wijsheid leert!"

V.

Digitized by Google

V.

DICHTKUNDE

VOLGENS HORATIUS,

(*Voorlezing.*)

Het zijn niet alle Bacchusſen, die wijngaardranken dragen, zeide een oud ſpreekwoord, hetwelk zoo veel wil zeggen, als ons, aan ieder bekend, Nederduitſche ſpreekwoord, *het zijn niet alle koks, die lange en vervaarlijke meſſen dragen;* of niet ieder is dat geen, waarvoor hij zoo gaarne gehouden werd, waarvan hij de uiterlijke kentoekenen draagt en hetgeen hij ſoms zelf zich inbeeldt te zijn. Is dit bijna op alle mogelijke zaken toe te paſſen, ook, vooral in de dichtkunst, zien wij ontzaggelijk veel menſchen met groote meſſen daar henen gaan: wij en de groote hoop denken dan al ligt, *dit zijn zeker alle koks;* maar, op de keper beſchouwd, zien wij, dat het

tegenovergeſtelde plaats heeft, en dat wij ons bedrogen. Van daar die menigte van gedichtboeken, die thans voor een zuur gezigt aan een ſtalletje verkocht worden; derzelver fabrikeurs waren geen ware en gepatenteerde koks, maar waren ſlechts ter ſluik in het gilde gedrongen. De Dichtkunst is eene der edelſte gaven; deze met onkundige handen aan te raken, is eene heiligſchennis, om het met kundige te doen, aan weinigen gegeven.

Wanneer wij de dichtkunst aan zoo weinigen toeſchrijven, en dus zoo vele als Beunhazen in het vak, minder goedkeuren, dan bedoelen wij daarmede niet dengenen, welke in vriendenkringen den proſaſtijl te koud vindt, om zijne hartelijke wenſchen of gedachten te uiten, en zich daarom van gebonden maat en rijm bedient, maar wel den verwaanden dwaas, welke Dichtwerken uitgeeft, met naam en titel, ja portret, zonder echter als Meester Dichter door het gilde te zijn erkend.

Het groot getal kladdichters, om mij van dit woord te bedienen, komt voort uit de gedachte van velen, dat het zoo gemakkelijk is een dichter te zijn. Zeker heer, uit den ouden tijd, genaamd HORATIUS FLACCUS, heeft ons de moeijelijkheid, om een goed dichter te zijn, in een werkje, hetwelk hij, die een dichter worden of wezen wil, wel altijd bij de hand moeste te hebben, aangetoond; dit werkje heet *de arte poetica* of *Dichters-katechismus*. HORATIUS was arm naar lighaam, maar rijk naar ziel; hoewel hij al van dit zielengoud geen

du-

dukaten kon laten gaan en daarvoor brood koopen; zoo had hij echter er iets op uitgevonden, om hetzelve als eene lands-obligatie te bezigen, waarvan hij maar gedurig coupons had af te knippen. En ziedaar bragt hem dit zielengoud huishuur, brood, vleesch, wijn en wat niet al op. Hij wist zich namelijk door zijn vernuft, vermogende vrienden te maken, hij was het kunstkabinet hunner huisgezinnen, de pronkschotel hunner maaltijden; en dit bragt hem verbazend veel op: zoo dat hij niet leefde als een DIOGENES in eene tierton, maar *en grand genre*.

Behalve zijne goudmijn, den rijken MÆCENAS, had hij nog eene familie, welke veel werks van hem maakte, namelijk die der PISONES. De oude Heer PISO was niet alleen rijk en adellijk, maar had ook een goed gezond verstand; deze man hield dan verbaasd veel van HORATIUS; als zijn *Flakje* er niet bij was, dan vervoegde hij zich, zeide hij dikwijls. Er was dan ook bij onzen CALPURNIUS PISO niets te doen, er waren geene oesters, kalfskop of nieuwen haring, welke HORATIUS niet familiaar moest komen mede eten. Doch elk huisje heeft zijn kruisje, dit ondervond ook onze PISO. Hij had een paar zonen, welke maar in het geheel niet in den smaak vielen van hun' Papa. De jongens, namelijk, kregen het eens in het hoofd om Dichters te worden, hoewel zij er niet den minsten aanleg toe hadden; en, zonder eenigen kunstregel te verstaan, deunden zij, op hun onzuiver gehoor afgaande, gedurig verzegelen voor; wel-

welkers woorden, verplaatst zijnde, niets zouden hebben opgeleverd, dan het platste *proſa*. Op een' avond, dan, dat HORATIUS op een familiaar pensje was verzocht, omdat Mevr. CALPURNIA juist de ſlagt gehad had, begon weder een van de beide zonen een ongelukkig eigen maakſeltje te reciteren *over de lente*. De oude PISO, een man, die niets, dat in zijne ſoort gebrekkig was, kon dulden, was hier over zoo gevoelig, dat hij zich op deze wijze uitliet: „Ach, me lieve HORATIUS! „neem het mijne ſtoethaspels toch niet kwalijk, de „Hemel weet, wie er dat ingebragt heeft; zij begrijpen „niet, wat er toe behoort, om een dichter te zijn: „doe mij het genoegen en ſchrijf eens een werkje, „waarin gij alles aantoont, wat er al in een goed ge„dicht vereiſcht wordt; dan zullen ze, of het dichten „laten, of beter dichters worden; want dat gepiep knarst „me door mijn ooren. Als je zoo een ſtukje opſtelt, „ik beloof je, ik zal het ook niet onder me laten." HORATIUS begreep de bedoeling van PISO en ſchreef het beroemde ſtuk de *Arte poetica*, door velen geprezen, door weinigen gevolgd. Men rekent dit boek onder de brieven van HORATIUS, omdat de vorm, meer van een brief, dan van eene Satire of van een lierdicht heeft: en de uitgevers wilden de ſchriften van HORATIUS nu eens netjes in driën deelen, *oden*, *ſatiren* en *brieven*. Met eenige denkbeelden uit dit ſtukje willen wij diegenen onder ul. bekend maken, welke het nimmer in het latijn gelezen hebben; mogelijk kan er iets in zijn, dat ook

voor

voor hen belangrijk is: bij het voordragen van dit een en ander, zal ik mij voorſtellen, dat HORATIUS niet tegen *Romeinen*; maar, in onzen tijd, met een' langen pijp, onder een' kop chocolade, uitwijdt voor ons Hollanders.

Wanneer eens aan ons vertoond werd een ſchilderſtuk, waarop de ſchilder een ſchoon vrouwenhoofd had afgebeeld, met den hals van een' kameel, een ligchaam met kraaijen-, meezen- en vledermuizen-vederen bezet, en met een' ſtaart van een panharing, in plaats van een net dames voetje; mijn' goede vrienden, dan zouden wij het immers uitproesten van lagchen en uitroepen: die man moet naar de *Beverwijk*, naar *Delft*, of naar *Koukerk*, die dat in allen ernst heeft zitten ſchilderen. De kop moet toch met den ſtaart overeenkomen, en eene ſchilderij mag niet zoo verward zijn, als de droomen van iemand, die 's avonds te voren zijne maag overladen heeft en daardoor alles onder een haspelt; zoodat hij zich b. v. een' koning van *Spanje* voorſtelt als een' tooneel-kaarſenſnuiter. Ja, de heeren dichters en ſchilders hebben zich zeker nog al wat aangematigd: zij laten eenen CYRUS, ja zelfs eenen DIOGENES als franſche fatjes op het tooneel komen of als verliefde WERTHERS; zij doen AENEAS en DIDO gelijktijdig leven, hoewel de laatſte al heel wat tientallen van jaren na den eerſten leefde, en maken dus eene groote afwijking van de kronyken achter de

de Carthaagſche en Romeinſche almanakken. Maar zij mogen niet te ver gaan en zich te groote vrijheden veroorloven; zij moeten de Franſche liberalen niet met de royalisten aan éene tafel laten eten en elkanders gezondheid drinken, of VIJGENBOOM met NIEUWENHUIZEN, geen Lid der Maatſchappij tot Nut van 't Algemeen met eenen Deij van Algiers, geene muizen moeten met katten etende gevonden worden. Vooral ook de dichter moet zulke tegenſtrijdige verbindingen vermijden; er moet eene zekere overeenkomst in alles zijn.

Doch niet alleen, dat hij zich voor tegenſtrijdige zamenſtellingen wachten moet, hij moet ook, al is het niet zoo geheel ſtrijdig, zelfs geene te ver gezochte en niet bij zijn onderwerp behoorende zaken er als met de haren bijſlepen. Wij komen hier al weder op den ſchilder terug; al is deze nog zoo gelukkig in het ſchilderen van prieeltjes, beſpottelijk zou hij doen, als hij, bij het ſchilderen van den zondvloed, ons in de verte op eene hoogte een dusdanig iets wilde afſchilderen. Als men deze ondeugd vermijdt, dan zal het ſtuk ſteeds zich zelven gelijk blijven, en vooral nimmer geheel afdwalen van het oorſpronkelijke plan; dan ook zal het eindigen in den geest, waarin het begon. De ſtoomboot, welke naar den Bosch zou varen, mag niet te Nimwegen aankomen; die een paar polsmofjes zou breijen, mag geene kousen te voorſchijn brengen. Even zoo ook moet elk gedicht geregeld dat doel bereiken, daar te huis komen, waar men zich bij het begin voorſtelde te komen.

Wel-

Weinige Dichters of Schilders echter, wagen zich aan het oordeel van het publiek, welke zulke groote fouten begaan, dat zij tijgers met lammeren vereenigen, dat zij eenen regenboog ſchilderen, waar dit volſtrekt bij het onderwerp niet te pas komt; meerdere zondigen tegen dezen regel, dat zij hunnen geheelen trant van werken niet behoorlijk inrigten; dat zij wel op inhoud, maar niet op vorm zien, en daarbij, zonder kennis van zaken, door het vermijden van de eene fout, in de andere vervallen, dat hun ſtijl hooges vliegt, dan de adelaars, of lager kruipt, dan de ſlakken. *Wanneer morſige lieden rein worden*, zegt collega Cats, *dan ſchuren zij de pannen van achteren*; dit is ook dikwijls bij het vermijden van fouten op den dichter toepaſſelijk. En toch is de deugd in het midden, op gelijken afſtand van de uiterſten gelegen. Die te weinig eenvoonig wil zijn, ſchildert eenen walvisch in de boomen en een varken aan den hengel; die een' ſtijl wil hebben, welke, als een gelijke ſtroom, zachtkens heenvliet, zingt de menſchen in ſlaap. Die kort wil zijn, ſpreekt Arabiesch, die niet oppervlakkig wil zijn, geeft ons eene doſis hypokakuana.

Wanneer men aan de vereischten van een gedicht wil voldoen; dan wordt er vooral vereischt, dat men eenen ſtof kiest, met zijne krachten overeenkomende. Niet te hoog moet men willen klimmen; men moet zijnen ſtoit ook in de dichtkunde niet verder zetten, dan men beſpringen kan; de ſchoenmaker moet zijne leest niet ver-

la-

laten; naar den ezel maak het pak, anders baart het ongemak: die te veel *entre chats* maken wil, valt met de beenen omhoog. Nog eens, ieder moet eene ſtof kiezen, met zijne krachten overeenkomende, en niet te hoog draven willen, als hij nauwelijks behoorlijk ſtaan kan.

Een zeker man, genaamd FRANCISCUS BALTHUS, anders gezegd FRANS BALTES, vertelt men, zoude ook eens een boek ſchrijven, (nu, wie zou dit ook niet willen, al was het dan ook maar, om de behangers te gerieven, of om voor de coteletten en papillotten te zorgen) hij nam een boek, van een goed oud pond, ſneed al de woorden daaruit, wierp die in eenen zak, trok, na ze goed geſchud te hebben, als of het een apothekers drankje geweest ware, de woorden uit dien zak, en ſchreef dezelve in die volgorde op, als hij ze uit denzelven trok. Wel dat moet een' ſchoonen zin gegeven hebben! Ja, M. H., het boek beſtaat er werkelijk en de ſtijl is heerlijk; zoo gij het, want het is raar om te bekomen, eens in handen krijgen kunt, dan zie het in. Maar waartoe nu dit alles? De bedoeling des uitgevers weten wij niet; ook het verhaal, dat hij de woorden uit een' zak trok, is eene vertelling: doch wij geloven, dat hij eene aardige ſatire maken wilde op de volſtrekt als droog zand zamenhangende geſchriften van zijnen tijd, waarvan nu en dan de beſtanddeelen zeer goed waren, maar waarvan de zamenſtelling en ſchikking onbegrijpelijk was. Er zijn ook wel dichters, wier Portret, voor het boekje van BALTES uitmuntend zou paſſen, die zich afmarte-

len,

Digitized by Google

len, om een boek in de wereld te zenden, hetgeen niemand begrijpt, en waardoor zij dus wezenlijk eenen DANAÏDEN-arbeid verrigten. Een dichter is, wel geen proſaſchrijver; hij mag groote ſtappen doen, die niet dagelijks elk met zijne proſaïſche beenen kan volgen; maar er moet toch eene behoorlijke ſchikking der deelen zijn, hoezeer ook niet zoo duidelijk zigtbaar. Zoo is het ook op een prachtig *collation*, waar de menigte en verſcheidenheid der ſchotels, ons op het eerſte gezigt doen denken aan den *chaos*, waar alles dooreen wemelt, maar in hetwelk wij, bij nader inzien, toch eenig ſysthema, eenig plan ontdekken; er ſtaat wel veel tuſſchen beide, maar de kaas ſtaat toch over de tong, en de beſchuit over de krakeling: zet dan ook zoo alles behoorlijk op zijne plaats, Dichters! en wacht u wel, om de paarden achter den wagen te ſpannen.

Na deze algemeene regelen, moeten wij nog ſpreken over de denkbeelden en woorden in het bijzonder. Dit REST ons nog. Maar weg met dit REST; het moge nu en dan rijmen en in de maat paſſen, het is toch een leelijk, verroest, vermolmd, verkleurd, verlept of verlegen woord, en zulke woorden moet gij niet gebruiken, gij dichters. Menig ijdel dichter heeft eens MELIS STOKE, KLAAS KOLIJN, of MAERLANT ingezien, daar vond hij woorden om honden en katten mede te vergeven; maar toch vindt hij het gedistingueerd, partikulier, frappant interessant, om zulke of dergelijke woorden uit te kramen, die door Baggemars van het vuil der middeleeuwen zijn op-

Digitized by Google

geſchommeld. — Was BALTES door ſchikking van woorden onduidelijk of onverſtaanbaar, onze HOMERUS in de lange kleeren, is het door zijne liefelijke woorden. Hebt gij geen goed nieuwerwetsch, ga dan eerst naar de poteleinkas; is de naturel te dun en zinking-toelatend, ga dan naar den zolder, open de pruikendoos van Grootvader, en bedien u van zijnen driedekker; maar dit zijn noodmiddelen; houd u anders aan het algemeen gebruik, collega's! — Eenige Dichters vervallen in eene andere fout; zij moeten vreemde woorden gebruiken. Maar, goede hemel! wat zoeken die dichters? zeker parodiën, maar geenen ernst. De woorden zijn de kleedij der denkbeelden, en nu zult gij een wever als een' chinees, of een' chinees als een' turfboer gaan verkleeden. Maar met kleeding gaat het vreemde nog beter dan met de woorden. G. C. PABBRUUE *Taylor* of J. J. JONGENEEL *Tailleur à la mode de Paris*, zullen ons *Hollanders* al raar opſchikken, welke met alle geweld op zijn Engelsch of Fransch willen gekleed zijn; maar wij blijven toch *Hollanders*. Doch met de denkbeelden gaat dit zoo niet; de Hollandſche denkbeelden verſmaden de Engelſche ſtijve kravaten gelijkelijk met de ligtzinnige ongebondene Franſche frak. Volg daarom, in het gebruiken van nieuwe woorden, uwe anders thans zoo groote broeders, de *Duitſchers*, niet na, Nederlandſche Poëten! ik HORATIUS durf het u afraden. Zelfs geene motto's in die verouderde ſpelling en woorden, ſtaan voor uwe werken mooi of geleerd. — *In medio virtus*, niet te oud, maar ook niet te nieuwbakken

ken brood moet gij ons opdisschen: volg de tolmode, alles heeft zijnen tijd van bloeijen en verflensen: zelfs het kanaal van *Katwijk*, zal mogelijk eens als eene schadelijke filtreermachine, en de stoombooten zullen denkelijk in 1899 als schadelijke reisbroeijerijen worden aangemerkt. De publieke opinie, de Mode, is ook, ten opzigte van de woorden, een Tyran, een kalif van *Bagdad*.

Is het boven gezegde nu in elk gedicht op te volgen; ook bestaan er regels voor de behandeling van elk bijzonder onderwerp. Elk onderwerp wil ook in eenen bijzonderen stijl bezongen worden, zelfs de geheele stijl moet naar het onderwerp zijn ingerigt. Men mag niet in dezelfde maat iemands huwelijk of promotie vieren, waarmede men zijne begravenis vieren zou.

Eene boeren kermis en een Haagsch bal, eene vergadering der Fransche kamers en een studenten disputeercollege, willen niet met dezelfde kleuren geschilderd worden. Zondig maar eens tegen dezen regel op het tooneel, en gij zult Mijnheer en Mevrouw, ja zelfs den jongen heer hooren fluiten of luide hunne afkeuring hooren betuigen, omdat het, naar hun zeggen, niet natuurlijk is. Zelfs elke persoon moet ingevoerd worden, naar het karakter, hetwelk hij vervult. De baas moet gebiedend spreken, jan, als je blieft men heer! zeggen; de reizende koopman zweetsen, pogchen, liegen en zoo vele vertellingen verhalen, als hij ringen aan zijne vingers heeft. De deftige dame heeft het woord *bulletin des modes*, de

kamenier de woorden inpenning, verval, afval, geteelde ſchapen in den mond; de landman ſpreekt van pacht, van koeijen en van kalveren. De grijsaard moet hoesten, de jongeling zijne vermaners haten en de man niet kunnen ſlapen, uit begeerte wie toch hofmaarſchalk zal worden.

Als HORATIUS dus al voortpraat, rigt hij ook het woord tot de vertalers en zoogenaamde omwerkers; deze raadt hij aan, om niet door de *Scylla* te vermijden, op de *charybdis* te vervallen; namelijk, om toch niet te letterlijk of al te vrij te zijn.

Gelijk het begin in alle dingen van veel belang is, zoo moet, volgens onzen FLACCUS, ook de dichter zijn dichtſtuk naar behooren beginnen. De natuur, in dezen geest ſpreekt hij, doet ons bij het aanleggen van een vuurtje eerst rook, dan vlam, eindelijk gloed bemerken. Gij dichters, volgt de natuur in dezen. Eerst zie men rook, dan vlam, dan gloed in uwe gedichten. Niet al te verheven moet gij beginnen, en niet te veel bij den aanvang van u doen verwachten. Dat ſterke, dat overdrevene, vooral bij het begin, houdt zelden lang vol. Doe zoo als verſtandige jonge huislieden; teregt zijn deze in hunnen aanhef niet al te poëtiesch. Het is gek, als de bergen baren, en men, in plaats van voor een bergje, voor eene kleine piepende muis den kaneelſtok roeren moet. Ook niet van te hoog moet men het ſtuk ophalen; gelijk v. SPAAN, de geſchiedſchrijver van Rotterdam, welke de beſchrijving en geſchiedenis van deze ſchoone ſtad, van

No-

Noach af begint. Zijt eenvoudig, zedig en natuurlijk. Het is juist bij de dichters ſchoon, om dadelijk ons in het midden van het ſtuk te voeren. Zelfs in proſa is dit niet ongebruikelijk. Zoo wel onze Dramatiſche PLATO, als de moderne Romanſchrijvers, doen dit dikwijls; bij welke laatſte de Majoor PURGOPOLINICES met zijn moedig ros en blaffende honden de ſlotpoort binnen rijdt, terwijl ons, in eene Epiſode, als tuſſchen twee haakjes, naderhand wordt verteld, wat die majoor nu eigenlijk kwam doen, waar hij van daan kwam, wie hij dacht te vinden, enz.

Een apartje nog tot u, zegt HORATIUS, mijne heeren Tooneel-dichters! Gij moet nu eens ophouden met ons, op het tooneel, al te afzigtelijke zaken voor te ſtellen; het behoeft niet al te duidelijk te zijn. Geen oſſenbloed behoeft uit blazen te ſpringen, als iemand doodgeſtoken wordt. Eene komedie wordt niet bezocht, om eene menſchenhal te zien, of eene kermisprent, beheizende de voorſtelling van eenen wreeden moord, gepleegd binnen .... enz. enz. Wij wiſten het gaarne gelooven, dat de Sparrewouwe reus 95 Amſterdammers in eens tot marmelade knijpt, en een geheel klooster in weinig tijds tot een ſchandtooneel verlaagt; dat MEDEA hare kinderen keelt en ATREUS, menſchenſchijf, in plaats van kalfsgehakt op tafel zet; wij zien dergelijke vuiligheid liever niet: doch moeten wij het met alle geweld weten; laat dan maar de een of andere bode het vertellen, die dan nog wel er bij mag denken: met permiſſie

Aanſchouwers! Niet alleen niet akelig, ook niet al te natuurlijk mag het ſtuk zijn. PROCNE behoeft voor onze oogen in geen' vogel, CADMUS in geen ſlang veranderd te worden. Ook vliegende aakſters en de dienſtmaagd, blaffende honden van BONDY, paarden en ezels van DONQUICHOT of ſchapen van GEZNER zien wij liever niet op het tooneel.

Of gij ook Choren op het tooneel zult invoeren? Och ja wel, ga, voor mijn part, je gang; maar met overleg, volgens kunſtregelen, orde en natuur. Laat ik u nog eens herinneren wat eigenlijk een choor is. Een choor dan is: ja, wat is een choor? 'T is waarachtig moeijelijk, om dat zoo te zeggen: de ſtem van de goeije lui, die allen, wat er op het tooneel gebeurt, beoordeelen. Het choor doet dezelfde dienſt als op platen, gelijk in het boek van CATS, wel eens handen, die uit wolken komen. Men zou ook de gezegden van het choor wel van achter de ſchermen toepen kunnen; want degenen, welke ſpreken, zijn hier bloote machines, om de ſtem van het goed gedeelte des volks te doen hooren: doch om het tooneel te ſtofferen, neemt men daar eenige menſchen voor, doch welke te zamen maar één rol vervullen, één karakter, al beſtond het ook uit duizend perſonen. Zulk een choor durft veel zeggen, en kiest altijd de goede en regtvaardige partij.

Wij Romeinen, zou HORATIUS, naar mijne meening, gezegd hebben, hadden nog een aardig iets, hetwelk jelui, Achttiende-eeuwmannen, niet hebt; dat waren Sa-

ti-

tirische Drama's, of *naklachten met zang en dans door Boskduivels*, en wat nog het gekste van alles was, waarin dezelfde Heiden uit het voorstuk voorkwamen. Als je hui immer in je hoofd krijgen mogt, om dat na te apen, weest dan in vredes naam voorzigtig. Laat de Held of Vorst, die men in het voorstuk vertoonde, toch zijn karakter in het nastuk niet te veel wegwerpen; laat hij zich onder deze nieuwe boksvoeten even gedepiaceerd gevoelen, als eene Engelsche Ladij, welke op eene Boerekermis genoodzaakt wordt, om met eenige dronke boeren, die haar omringd hebben, de kat te knuppelen. Een grapje moet er wezen. De afgewerkte schoenlapper slaapt bij de *Thirsa* van FEITH, maar bij den kleermaker *Fips* wordt hij daarhen van wrongde. Elk het zijne, maar geen wansmaak of valsch vernuft, mannen! — Langer dan vijf bedrijven mag het stuk ook al niet worden, of de aanschouwers zitten te geeuwen, en denken om vrouw lief, die met een slaapje zit te wachten; en wanneer gij meer dan vier personen tegelijk op het tooneel met elkander doet praten, dan kan men er op 't laatst in 't geheel niet wijs uit worden. Dat eindelijke invoeren van Goden elk moment, is ook zeer opgerijmd; daar, waar het stuk, zonder bovennatuurlijke ontknooping, niet kan geëindigd worden, nou ja, daar mag eens een wolkje nederdalen, met een engel *Rafaël* en dergelijke.

Een der eerste vereischten in eenen dichter, welk soort van gedichten hij dan ook make, is, dat hij gedurig zijne dichtstukken mazie en beschave; alles moet

fijn geſlepen zijn en beſchaafd; want het is eene groote dwaasheid van ſommige dichters, om eene zekere ongepolijstheid en ruwheid, als het zegel der ware poëzij aan te merken. Die ſlordigheid ſtraalt zelfs in hunne levenswijze door, men ziet hen als razenden door de ſtraten loopen, hunne vingers dragen fluwelen boorden, hunnen baard laten zij achteloos groeijen; nu eens komen zij, bij vergisſing, met éénen ſchoen op ſtraat of loopen zij iemand omver. Deze menſchen hebben wel eens hooren vertellen, dat DEMOCRITUS en PLATO, dien dichter, welke in eene zekere dichterlijke mijmering of opgewondenheid leefde, voor den waren Dichter hielden. Maar daar meenden deze wijsgeeren niet mede, dat zij alle beſchaving in hunne gedichten, of in hun gedrag zouden verwaarloozen. Neen! geheel iets anders is de Poëtiſche razernij, de poëtiſche dronkenſchap. Wanneer de regel van die menſchen doorging, dan was ik wel de ſlechtſte dichter, die er ooit geweest is, daar ik geenszins al die dingen verwaarloos. Maar komaan! ik wil mij ook dien verheven titel niet aanmatigen, en dan liever mijn best doen, om dichters te helpen verbeteren; en, om mij eens dichterlijk uit te drukken, ik wil de ſlijpplank, waarop UED, als zoo vele meſſen, zult geſlepen worden, gelijk zijn, welke zelve niet kan ſnijden, maar andere voorwerpen tot ſlijpen geſchikt maakt.

Zoudt gij wel denken, dat een ellendige ſnoeshaan, een goed gedicht zal kunnen maken, over dingen, welke hem

Een onbekend zijn? Neen! eerst moet men de zaken grondig kennen, zal men er een goed gedicht over maken; dat zoogenaamde, ik weet het wel, maar ik kan het zoo niet uitdrukken, is iets onmogelijks. Die geheel vervuld is met eenige zaak, van dezelve geheel doortrokken, zal ze ook anderen kunnen mededeelen. De inhoud van een gedicht moet belangrijke, nuttige zaken behelzen, en niet zijn een tooneelmasker, een schoon gezigt zonder hersenen; zelfs zal dan een gedicht, hetwelk goede zaken bevat, maar hetwelk dichterlijke waarde mist, nog meer ingang vinden, dan nuchtere redenen in schoone maat en in goed rijm.

De *Grieken* waren als voor de poëzij geboren; nu, hun geest kende ook niets, dan de zucht voor het schoone en de begeerte naar roem. Kleine kinderen werden reeds in dezen dichterlijken geest opgevoed. Geheel anders ging het bij ons *Romeinen* en thans bij ul. Als *Jantje* bij zijn Vader staat; dan is het: *Jantje!* als ik van een' daalder een' halven zeeuwschen rijksdaalder aftrek, hoeveel blijft er dan over? en kan *Jantje* dan vlot weg zeggen: twee dubbeltjes vader! dan verspelt zich Papa van den kleinen eenen grooten bol. Dus maakt men goede kantoorbedienden, doch slechte dichters. Om HORATIUS hier eens even in de rede te vallen, zoo dunkt mij, dat de oude *Romeinen* en onze tijdgenooten in deze handelwijze met de jeugd nog zoo geheel geen ongelijk te geven was en is, als hij wel wil doen voorkomen; want, dat deze minder dich-

terlijke opvoeding het land mogelijk bevrijdt van een nog grooter aantal bedelaars en kwade betalers, en dat men in zijne kinderen liever een *professeur in Banco*, dan een poëet, die op de flesch is, zien zal. Nu, HORATIUS had goudmijnen in MÆCENAS en PISO. —

Een Dichter wil ons of leeren of vermaken; doch wil hij deze zijne bedoelingen bereiken, dat hij dan toch alles in acht neme, wat daartoe van de oudste en beste kunstregters is voorgeschreven. Dat hij, die leeren wil, toch niet al te omslagtig zij, gelijk de katechizeermeester, welke in de behandeling van den Heidelbergschen Catechismus, eerst onderzocht, waar de Heidelberger gewoond had, daartoe eerst de mappemonde, daarna de kaart van *Europa*, eindelijk de kaart van *Duitschland* liet leeren, eer men eigenlijk aan den eersten zondag begon. Op zich zelven was dit nu zeer prijsselijk! maar weinig gepast voor het doel. Hij, die zoekt te behagen en te treffen, mag tot dit einde wel nu en dan er iets van St. Anne laten onder loopen, en hier en daar iets verdichten; maar het zij niet al te onwaarschijnlijk; zoo gij ons van laarzen van zeven mijlen vertelt en dergelijken, dan zult gij ons noch treffen, noch behagen. Hij, die leeren en tevens behagen kan, die is in mijne oogen de groote man: want allerliefelijkst is de vereeniging van het nuttige en het aangename.

't Is wonder, maar ik kan nu maar geen gedichten zien, die gebrekkig zijn. Eene enkele faut wil ik daarlaten, de beste smaar geeft wel eens een verkeerd akkoord,

koord, de beste danſer valt wel eens omver, de ſoberſte man overeet zich wel eens op zijn leven, de dapperſte man kruipt wel eens in zijne ſchulp, de kundigſte paaſter knipt wel eens in 't werk, zelfs de goede HOMERUS valt met al zijn vuur in de acht en veertig boeken der *Ilias* en *Odyſſee* wel eens in een dutje, maar er moet niet te veel geſtruikeld worden. De fouten mogen niet ſtaan tot het goede in die verhouding, waarin zij ſtonden in het vervaarlijk dichtwerk van CHOERILUS over de krijgsdaden van ALEXANDER den grooten, waarin ſlechts zeven goede regels voorkwamen, tegen welken dichter, ALEXANDER dan ook zeide, dat hij liever de THERSITES van HOMERUS, dan de ALEXANDER van CHOERILUS zijn wilde. Een kompliment, waaronder onze dichter inderdaad nederig kon blijven. Een gedicht, even als een ſchilderſtuk, moet zoo goed zijn, dat men er gerust bijkomen, ja er lang op turen mag, en dat het, in plaats van leelijk, ſchooner in onze oogen wordt. Het mag dan niet zijn, vooral wanneer het wordt uitgegeven, als de ſchermen van een tooneel, welke ons van verre een' ſraaijen tempel, bergen, friſſche bronnen en dichtbij vette grove plakkaten verwe vertoonen; of gelijk eene tooneel-actrice, welke van verre de koninginne van *Sheba* in al hare magt en heerlijkheid ſchijnt te zijn, maar welke men niet te nabij komen mag, wil men niet allen indruk verliezen.

Ja maar met al die regels en voorſchriften, een mensch wordt er duizelig en baloorig van: wij behoeven ook al-

alle geen HOMERUSSEN te worden, wij zijn al blijde, als wij eens een middelmatig ſtukje kunnen maken en laten drukken. Neen, vrienden, zegt HORATIUS, wanneer gij zoo ſpreekt, dan zijt gij geheel de plank mis. Een dichter mag niet middelmatig zijn. Metſelaars, Bakkers, Timmerlui, Advokaten, Dokters, Onderwijzers, in één woord allen mogen middelmatig zijn; want wie zou niet liever eenen misbouwden gevel hebben, dan in het geheel geen huis, wie zou geen brood eten, om dat hij geene heerlijke gebakken, warme kadetjes eten kan, en zoo al verder; doch zoo gaat het met de dichtkunst niet: deze wordt niet gevergd en moet goed zijn, of men moet er mede van het ijs blijven. Heeft een gastheer geen geld genoeg willen beſteden, om den ham, boven den waſem van goeden wijn te koken, wij zullen den ham toch gaarne gebruiken: want dergelijke ſpijzen behooren onder de noodwendige; maar wil hij ons eene patrijzen-pastij opzetten, welke men best kon misſen, en hij doet daar niet al aan, wat er maar toe behoort, is daar, uit zuinigheid of uit gebrek, kosten aan geſpaard, dan halen wij er den neus tegen op, en zeggen, neen! dan liever goede beefſteak, dan zulke patrijzen-pastij!

Het is raar, dat ſommigen de dichtkunst zoo gering tellen: die niet dammen, ſchaken, billard ſpelen, kolven of omberen kunnen, doen het immers niet mede, en zij, die geene gedichten maken kunnen, doen het toch. Ja maar, zegt gij, ik ben mijn eigen meester, als

ik

Digitized by Google

ik nu wil, wie zal mij beletten om verzen te maken? Dat is waar, maar mijn goede beste *Pisotjes!* wie zal dan ook anderen beletten, om u met vingers na te wijzen, en van u te zeggen, 't geen men eens, te regt, van een' ander zeide, die ook eens dichter had willen zijn:

„ Zoo ſteeds KRISPYN bleef bij zijn leest,
„ Was PISO nooit Poëet geweest.

Men moet, men mag niet, tegen Moeder natuur de lier van APOLLO aanraken en bezoedelen. Maar wilt gij nu toch met alle geweld verſen maken, laat ze dan aan uw' Papa, of aan mij, of aan profesſor METIUS eens zien. Leg uwe afgewerkte blaadjes van tijd tot tijd in de ſekretaire, lees ze nu en dan eens over, en krab en verander, tot uwe dichſtukken eindelijk eenige volkomenheid bereiken. Gij behoeft u niet te ſchamen, om een dichtſtuk negen jaren in uw huis te houden, vóór dat gij het uitgeeft; het gene eens uit de handen is, komt er zoo gemakkelijk niet weder in.

Men moet niet denken, dat het verzen maken zoo weinig in heeft; doch, kost het moeite, groot is de eer, welke den waren dichter te beurt valt. Niet alleen menſchen kwamen op de concerten, welke ORPHEUS, in het openbaar, gaf, maar ezels, ſchapen, vliegen, konijnen, leeuwen, ja ſteenen zelfs, waren zijne toehoorders, als hij, zich zelven met de lier accompagnerende, zijne gedichten obligaat zong: elk van deze dieren liet zich door den zang van ORPHEUS gewillig leiden en lag al-

Digitized by Google

alle ruwheid af. — De eerſte wijsheid, de eerſte wetten waren door de dichters voortgebragt, de eerſte profetiën zelfs waren in dichtmaat. TYRTÆUS moedigde eene verſlagene armée tegen den vijand aan, en deed met weinige regelen meer, dan vele beste Maarſchalken met plannen en dagorders, hij gaf den zijnen de overwinning.

De menſchen zijn het lang onderling niet eens geweest, of een ſtuk lofwaardig werd, door het opvolgen van geleerde regelen of door de natuur; en nog zijn ze het niet eens: maar ik voor mij, ben van gedachte, dat zich beide moeten vereenigen. Iemand, van natuur met een paar olifantsvoeten bedeeld, al had hij Madame SACCI tot leermeesteres in het danſen gehad, zal even min in die kunst bevallen, als hij, die, van de natuur net gevormd, nimmer eenig onderwijs ontving; zoo is het met de muzijk, met alles, maar vooral ook met de dichtkunde. Aanleg en kunstregelen zijn vrienden, welke elkander moeten bijſtaan.

Een jonge Engelschman, welke gewed heeft, dat hij in eenen korten bepaalden tijd, ettelijke mijlen zal afleggen, weet maar niet, hoe hij dageliksch eenige ponden beefſteaks met de noodige glaasjes porterbier zal naar binnen zetten; hij zal zich wel van punsch en amouretten onthouden, maar zich dagelijks, door hard werken en loopen, oefenen, om toch maar ſlink te kunnen rennen, als het tijd is. Meenige oorvijg moet de aanſtaande muzijkant, die met vader op de kermis zou reizen, ondergaan, opdat hij zijne kunst toch maar leeren

ren mag; en in de dichtkunst zou men zoo maar zonder eenigen regel of eenig onderwijs (zich dikwijls nog maar te onregt verbeeldende, dat men aanleg had) roepen mogen: *Hei! hier is iemand, die mooije verzen maken kan; hier moet je wezen! kom, dat gaat je lui al weêr voor! die het laatst komt, mag, wat mij betreft, de derden daagsche koorts krijgen! ik laat mij door niemand vooruit loopen.* M. V. inderdaad, zoo iemand deed beter, wanneer hij zeide: ik *schaam mij te bekennen, dat ik iets niet kan, hetwelk ik nooit geleerd heb.* Is zulk een poëët in de maneschijn rijk, dan is het even zoo goed, als of hij alle vleijers tot zich lokte, om, door hem overmatig te prijzen, hun profijt te komen doen, zoo als hij, welke met een groot geschreeuw zijne doeken van acht en een half de menschen aanbiedt. Dergelijke vleijers bederven die dichters nog verder. Onder het hooren voorlezen van zijne gedrogtelijke voortbrengsels, zitten zij onder het gedurig nuttigen van 's Dichters wijn, welke beter is, dan zijne gedichten, bij het uitblazen van den tabakswalm, te roepen: *Heerlijk! fraai! voortreffelijk! natjes! aardig! uitmuntend! gepast! juist! fierlijk! verheven! dat 's andere taal als die van* HILDERDIJK! over de eene pasage worden zij bleek, over de andere ontvalt hun een traan, op eene derde stampvoeten zij van puur genot. Dergelijke vleijers zijn gelijk de vrouwtjes, die men bij de lijkplegtigheden der Romeinen ploeg af te huren, om, door geweld van uijen en andere traanwekkende middelen, het overlijden van

van den overledenen te berouwen, door weenen, kermen, zich het haar uit te trekken, de borst open te krabben en dergelijke meer, en dit alles voor een' civielen prijs. Dergelijke dames maakten meer leven, dan een degelijk bedroefde; zoo ook maakt een bespottend vleijer nog meer omstandigheid, dan hij, die wezenlijk prijst volgens de inspraak van zijn hart. Neen! dan was ARISTARCHUS een nuttiger toehoorder; ook QUINTILIUS. Deze schroomden niet, om hun, welke hunne stukken hun kwamen voorlezen, toe te voegen: *vrienden! dat 's mis* dat *lijkt nou nergens na, dit is te dubbelzinnig! Dit is niet goed! dit te lang! dit is te kort! dit is nou beneden alle beoordeeling! dit is al te hoogdravend! dit is al te prosaïsch!* Niet aangenaam en veilig is de pligt van beoordeeling. Bekend is de geschiedenis van GILBLAS, met zijnen geestelijken meester, die maar niet afhield voor Gilblas het oordeel over zijne leeredenen had geuit. De arme sekretaris ging hier eindelijk toe over; met veel omzigtigheid, na lange voorredenen, na veel lof, veroorloofde hij zich eenige aanmerkingen, en ziet, den anderen dag was het reeds: *adieu Monsieur Gilblas, ik wensch u voortaan een weinig meer smaak toe.* Van hier dan ook zoo veel vleijers. Maar al te waar is het gezegde van TERENTIUS, *naar den mond praten geeft vrienden, maar waarheid spreken verwekt vijandschap.* Eenige menschen zeggen hunne vrienden derzelver gebreken niet, om dezelve geen onaangename indrukken te geven. Wie zal, vooral om een vers, een zoo gevaarlijk mensch als een

slecht

ſlecht dichter, die niet verbeterd wil worden, niet vermijden, als een' melaatſchen of razenden? zelfs Quintilius vermeed dergelijke dichters. Hoe ongelukkig is zulk een dichter, de ſtraatjongens loopen hem uitjouwende na, en de verſtandigen gaan een ſtraatje om, ten einde hem niet te ontmoeten. Een dergelijk dichter, welke niet verbeterd wil worden, en boos wordt tegen hen, die hem de waarheid zeggen, is al heel beklagenswaardig. Hij is in eenen put gevallen, en niemand wil hem daar uit redden. Want zeggen ſommigen: *mogelijk heeft hij zelf zich in dien put geſtort:* EMPEDOCLES, *om eenen onſterfelijken roem na te laten, ſprong wel in den Aetna. Laat een dichter ſterven gelijk hij verkiest; die iemand, die zich al verhangen had, afſnijdt, doet hem hetzelfde verdriet aan, als een ander aan iemand, wien hij doodt. En al helpt men hem nu, mogelijk ſpringt hij toch morgen in het water. Misſchien voerde hij ook ſtukjes uit, die hem kwellen en nu dol en razend maken. Laat liggen dien dichter maar! gek is hij zeker, hij loopt immers ieder na, en valt elk, wien hij tegen komt, aan, hem niet los latende, voor hij hem door het voorlezen zijner misſelijke verzen geneeld heeft.*

Zoo ſpreken ook de menſchen over den gebrekkigen en waanwijzen dichter; want door te groote zucht naar toejuiching, moet hij ieder alles voorlezen, hij laat niemand los, hij is razend genoeg, om zich in eenen put van dwaasheid te ſtorten. Doch daarbij wordt hij driftig, als men hem hier uit helpt, en nu moeten het de

goeden met de kwaden misgelden; want wie zou iemend redden willen, wien hij vermoeden kan, dat als een beer op hem zal aanvallen, en die, wanneer hij hem uit den put van onkunde gered heeft, zeggen zal: *waarom mij aan mijne gelukkige onkunde ontrokken.*

Ziedaar eenige denkbeelden van HORATIUS, heerlijk door hem in Latijnſche verſmaat uitgedrukt, door ons gedeeltelijk en gebrekkig in Nederduitſche woorden en denkbeelden overgebragt. Wij zeggen dan, ten ſlotte, met HORATIUS mede: Een dichter moet verſcheidene leſſen in achtnemen: een dichter mag niet middelmatig zijn: een dichter moet niet te veel op eigen aanleg, ſmaak en gehoor ſteunen; maar moet aan de leiband en in den loopwagen der kunſtregelen loopen leeren. Een dichter, die eigenwijs is, valt vroeg of laat in eenen put van dwaasheden en gebreken en men zal hem uitlagchen en laten ſmoren.

VI.

Digitized by Google

VI.

DE FLODDERKLEEDEREN.

(*Bijdrage.*)

Vader zeno en zijne meeste college's in het vak der wijsbegeerte ſtemden de waarheid van het ſpreekwoord toe: *in medio virtus*, d. i. in onze taal vertolkt aldus luidende: *de deugd zit in het midden*; of men moet de middelmaat in alles (N. B. behalve in de dichtkunst) zoeken, want aan de beide uiterſten wonen de gebreken. Hoe zeer dit nu waar is, zoo zien wij, helaas! de eerbare, deftige, ſchoongeproportioneerde juffrouw *Middelmaat* met zeer veel achting en reverentie op de noodige distantie bejegenen; doch hare aſſchuwelijke zusters, broodmagere *Te weinig* en koeswese *Te veel*, de meeste minnaars en aanbidders tot zich trekken.

Gaat met uwe verbeelding de wereld maar eens rondwandelen, M. H.! en gij zult mij de waarheid hiervan

gereedelijk toeſtemmen. GOVERT durft van zijne onroemelijke bezittingen voor zich zelven het noodige niet afnemen, veel minder kan hij aan eenen ander iets afgeven; *il ne vous rend pas méme le bonjour, mais il vous le prête.* CHIEL daarentegen, een losſe vrolijke gast, lapt den geheelen inboedel, door het zweet van grootvader en vader hem nagelaten, in weinige jaren door de keel: reeds is zijn voordeelig landgoed verkocht; gelijk AMPHIARAUS door den grond verzwolgen werd, zoo tracht onze *Bon vivant*, op zijne beurt, zijnen grond te verzwelgen, en het gelukt hem boven gedachte. AAG is de goedaardigheid zelve, zij vertrouwt ieder en wordt al ſpoedig het offer van hare te groote goedheid; het gezegde bewijzende, dat *al te goed alle man's gek* is. GRIET is de barschheid zelve, *zij is geen poes*, zegt zij zelve, *om zonder handſchoenen aan te raken:* het minſte, dat haar wordt in den weg gelegd, brengt haar voor weken in een ſlecht humeur; men beeft dan om haar te naderen, zij is dan eene onveilige haven gelijk, die men met moeite bereikt, met nog meer moeite bevaart; zij betrouwt niemand, gelijk zij zelve niet te betrouwen is. KOOS is de ſtandvastigheid zelve: maar helaas! die prijzenswaardige deugd is bij hem ook al in koppigheid en halſtarrigheid veranderd; al ziet hij kinder dan de zon, dat hij ongelijk heeft, zoo houdt hij toch vol, en tot nadeel van anderen en zich zelven, is hij niet te bewegen, om eenen gewenschten ſtap te doen, of eenen gevreesden te laten. ROEL daarentegen

is

is als de wind: van daag is hij uw beste vriend, gij verlaat hem in die ſtemming, en morgen is hij u zoo vreemd, of hij u nimmer had gekend, hij ſchijnt alles vergeten, hetgeen hij den vorigen dag gezegd en gedaan heeft; vriendſchappelijk ziet gij hem daar henen wandelen, met iemand, wien hij gisteren verfoeide en bij u zocht zwart te maken. FOP is een goede ſul, men merkt niet, dat hij in gezelſchap is: GYS ſnapt uren achter elkander, zoodat men zich inderdaad verwonderen moet, dat iemand, van voeten voorzien, het geduld bezit, om hem te blijven aanhooren. STIJN is eene wandelende parfumkraam; GAIET eene ſlons, eene totebel, die alles verwaarloost, en in ſtoof en koffijpot den ſteen der wijzen meent gevonden te hebben. KRYN werkt zich dood, hij leeft van het kapitaal en niet van den intrest zijn's ligchaams; HARMEN zegt, er komt morgen weêr een dag, en doet niets uit vrees van onder de galg begraven te worden. En zoo gaat het overal in de wereld: men doet of te veel, of te weinig. Nog meer echter wordt er gezondigd door het *te veel*, dan door het *te weinig*. Onder het denken hierover, kwam mij onze waardige en, zoo lang er goede ſmaak zal heerſchen, nimmer verworpen vader, CATS in gedachte, met zijn zoo aardig uitgevonden ſtukje, omtrent het overtollige, hetgeen tot opſchrift heeft:

„ Een *flodderkleed*, dat niet en past,
„ En is niet anders, dan een last.

Ja in vele opzigten worden er flodderkleederen gedragen, welke ons maar al te leed tot last zijn. Een oppervlakkig betoog hiervan, zij het onderwerp dezer bijdrage; onder het aanhooren van welke, ik u verzoek mij uwe toegevende aandacht niet te ontzeggen.

Laten wij eerst het geheele stukje van CATS zelve hooren, hetwelk tot grondslag van onze overdenking van heden liggen zal:

„ Dit kleed is al te lang, en al te ruim gesneden,
„ 't Hangt mij, k'en weet niet hoe, en floddert om de leden,
„ Het is een lastig pak, schoon dat ik maar en sta,
„ En 't doet mij stang belet, waar dat ik henen ga.
„ Ik ben geheel verdoold in deze wijde mouwen,
„ Ik ben geheel verstelt met deze groote vouwen,
„ Mijn hood dekt mij het oog, dewijl hij neder glijdt,
„ En dit gebeurt alleen, vermits hij is te wijd.
„ De kousen, die gij ziet, zijn lasten aan de beenen,
„ En in deez' groote schoen, daar vallen kleine steenen,
„ En ik en weet niet wat; dus ben ik gantsch verstelt,
„ En blijve dikmaal staan, te midden van het veld.
„ Ik ben een reizend man, en hebbe veel te dwalen,
„ Nu op een hoogen berg, en dan in lage dalen,
„ Nu op een driftig zand, dan op een gladde baan,
„ Mij dient geen flodderkleed, om wel te mogen gaan.
„ Voorwaar een minder rok, die zou mij beter passen,
„ Die staat mij aan het lijf, als uit het lijf gewassen.
„ Ik prijze bovenal een knap en matig kleed,
„ Al wat daar boven gaat, en is maar enkel leed. —
„ Wat mogen even staag, wat mogen alle menschen
„ Geld, have, renten, land, als zonder einde wenschen,

„ Men

„ Men zegge wat men wil, die zijnen nooddruft heeft,
„ Die is 't die allerbest en onbekommerd leeft.
„ Een rok niet al te tuim, niet aan het lijf geſpannen,
„ Dat is het beste kleed voor vrouwen en voor mannen,
„ Want al, wat naar den eisch niet aan de leden past,
„ En is maar ongemak en niet als enkel last.

Wat de beteekenis des woords *flodderkleed* betreft, dezelve is zeer duidelijk, als men de woorden van CATS, hier boven opgegeven, leest, waar hij van aan de leden *flodderen*, dat is gedurig heen en weder gaan, als door den wind bewogen worden, ſpreekt. Een *flodderkleed*, dan. is een kleed, zoo wijd gemaakt, dat het nergens ſluit en vast zit; maar aan het ligchaam, door overmatige ruimte onophoudelijk wabbert, heen en weder gaat, waggelt, dobbert, waait, in één woord floddert; een *flodderkleed* dus is . . is een *flodderkleed*!

De Heer CATS, meent echter niet alleen een te wijd kleed, als hij een flodderkleed een last noemt, dit toont Z. E. G. genoeg, in het boven opgegeven versje. Neen, in vele opzigten, (en dit bedoelt de dichter) worden flodderkleederen gedragen. d. i. vindt men eene allernadeeligſte, laſtige en beſpottelijke overtolligheid. Trachten wij het ſlechts betrekkelijk kunſten of wetenſchappen en betrekkelijk het dagelijkſche leven aan te toonen.

Digitized by Google

I.

Ook ten opzigte van het ſtaatkundige, zou men de juiste middelmaat, en vooral het vermijden van flodderkleederen kunnen aanraden; want ook daarin ziet men vaak, dat overtolligheid ſchade aanbrengt. Hoe toch zal een land bloeijen, dat door een groot aantal onnoodige beambten, van welken aard ook wordt opgegeten; of, waar de adminiſtratie zoo kleingeestig is, dat zij, door de kleinſte details te obſerveren, de hoofdzaken moet uit het oog verliezen. Wij denken aan dien CHREMES bij TERENTIUS, een' rijken landeigenaar, welke veel ſlaven had, en zelf mede ſpitte en graafde en ploegde of eenig ander werk deed; terwijl hij door het nagaan des geheels veel meer zou hebben uitgevoerd. Gelukkig heeft ons land minder dan eenig land te klagen over ſtaatkundige flodderkleederen, en wij wenſchen daar elkander hartelijk geluk mede; gelijk ook daarmede dat wij geene wetboeken of regtspleging hebben, in een flodderkleed gehuld; want, helaas! hoe meer artikelen, bepalingen en uitzonderingen, des te vetter Advokaten. Doch bepalen wij ons bij de letterkundige flodderkleederen.

En hier wend ik het eerst het oog op eene Dame, welke zeer gevaarlijk is, door velen geëerd, maar door ware wijzen en geleerden ſpoedig ontvloden, die reeds veel nadeel gebrouwen heeft; eene aardige vrouw, in gezelſchap, doch, op de keper beſchouwd, een nietig

en

Digitized by Google

en ellendig wezen. Nu ziet ieder reeds rond, of hij ſoms hier deze dame aantreft, waarvan ik zulk een liefelijk portret heb opgehangen. Maar gij M. H., die eene dame onder de aanwezigen bemint, maakt u niet bevreesd, of die er eene onder de tegenwoordig zijnde mogt haten, groeit niet in deze mijne rede, en meent niet, dat ik haar bedoele. De Dame welke ik bedoel, leefde in de dagen van olim, in diezelfde tijden, waarin, op zeker eiland, eenige jufvrouwen woonden, genaamd *Sirenen*, die eerst met heel lieve versjes en airtjes de voorbijvarenden aanlokten, ten einde ze, wanneer zij in hare magt waren, niets minder dan op te eten. In dien tijd dan leefde ook jufvrouw *Encyclopædia*, nu reeds lang dood en begraven. Doch men heeft dit mensch na haar overlijden goddelijke eer gaan bewijzen, en haar tempels en altaren opgerigt. Tot dankbaarheid voor al die eer, ſchaamt zij zich niet, zelfs hare aanbidders te bedriegen; zij doet dezulke zich verbeelden, al zijn ze nog zoo onwetend, dat zij zijn *des ſavants renommés* enz. Hare leuze is, en deze diende met groote zwarte letteren op haren tempel geplaatst te worden, *de omnibus aliquid*, *de toto nihil*, dat is, *van alles kunnen mede waauwelen, zonder iets grondigs te kennen.* Ja, M. H., ook bij ons is de *Encyclopædia* dienst niet geheel onbekend; en dit kan niet wel anders: de geheele geest van *Europa* is voor dezelve ingenomen, en dus moeten wij wel, of wij willen of niet. Koning FRANS I. had geene ſtaande armée inge-

Digitized by Google

voerd, of alles, alle natiën, moesten meer of min zulk een duur houkindje opnemen: zoo gaat het met vele dingen en begrippen, die men, om zich goed te houden, wel niet kan nalaten. Doch gelukkig, M. H., hebben wij met de gewone soliditeit der Nederlanders deze gevaarlijke *Encyclopædia*, of anders gezegd *floddersædie*, ten voordeele van kunst en wetenschap doen strekken: zij is bij ons het vernis, het polijtourfel, maar wij zorgen, dat het hout van onderen deugdzaam is, en dan verliest de *Encyclopædia* veel van hare gevaarlijkheid. Bij onze naburen is een kind van weinig jaren een geleerde, een HERCULES, een veldheer, een staatsman, in één woord, een klein heelal op zich zelven. Waarlijk zulk een onderwijs te geven is iemand een onnuttig, lastig, schadelijk floddekleed aantrekken. Één brein, vooral van een jong mensch, kan onmogelijk dat alles bevatten, wat men in sommige landen wel wil gedaan, geleerd, gehoord en geschreven hebben, door één en hetzelfde schepsel. Wij zijn geene goden, maar zullen altijd menschen blijven, welke slechts in die korte leven weinige zaken grondig leeren kunnen: en door veelerlei dingen te leeren, niets leeren. Gelukkig nogmaals *Nederland*, hetwelk, als eene vlijtige bij, uit alles, zelfs uit dwaalbegrippen van anderen, het beste weet te kiezen. De groote v. D. HEUSZ lokte alle vreemdelingen naar *Leijden*, door zijne groote geleerdheid. En hoe zwom hij aan die geleerdheid, welke bij alle natiën van *Europa*, hoe partijdig anders tegen ons lieve Vaderland,

land, zoo hoog geacht werd? Door dat hij flechts op éene zaak zich bijzonder had toegelegd. „Hij was een levende ſcholiast op het *corpus juris*, een regt grammatikaal regtsgeleerde, en was in zijn vak hoogst nuttig, ja onmisbaar. Al zocht hij nu ook Wesie in *Australie*, wat hinderde dit de wereld. Zoo waren BOERHAAVE, WYTTENBACH, BRUGMANS, BORGER in één of weinig vakken uitmuntende, en zij konden dit wezen; zoo als hij ſteeds anderen vooruit is, welke den naasten, den regten weg gaat tot de volmaking en geene gedurige echappade's maakt naar elke kroeg of kluis, welke hij op weg van ter zijde liggen ziet. Ja, M. V.! nooit brengen wij het verder, dan wanneer wij één doel hebben, één punt beöogen; op éene zaak toch kan de zwaarte van het menſchelijk verſtand flechts nederkomen. Laat elk dan bij zijne leest blijven en zich niet op te veel dingen verdeelen, of hij draagt een ellendig flodderkleed.

Redenaars, ſchilders, dichters, beeldhouwers dragen ook zeer dikwijls flodderkleederen, die hun al zeer beſpottelijk ſtaan en hinderlijk zijn, in het bereiken van hunne bedoeling, namelijk, om ons aangenaam of nuttig te zijn. Redevoeringen, leerredenen, ſchilderijen, gedichten, groepen van beelden, mogen niet te vol, niet te opgepropt zijn. Ongelukkig de redenaar, welke alles zegt, wat er maar bijgehaald kan worden, welke alles uitſtalt, en, door niets aan den beſcheiden lezer over te laten, juist zijne armoede verraadt. Hoe menige ſchilderij zagen wij, waarbij wij bijna vragen zouden,

waar-

waarom maalde de ſchilder er nu ook niet nog het *kernetje zijner grootmoeder* bij af? Alles! alles *flodderkleederen!!* Hierin zegt HORATIUS, van den Dichter, (maar kan ook tegen alle bovengenoemde perſonen gezegd worden;) *beſtaat de bevalligheid en verdienſte der orde, dat men weet, wat men nu moet zeggen, en wat tot een ander tijd moet uitgeſteld worden.*

Gij weet het zeer goed, waarde en hoogstgeëerde onderwijzers, in allerlei vakken van wetenſchap of kunst! hoe nadeelig het zij, om het onderwijs te hullen in een flodderkleed. Het is mij een waar genot, om bij deze gelegenheid u, uit een opregt hart, mijne blijdſchap te betuigen, dat gij de onderwijzers in eenige andere plaatſen beſchaamt, door het overtollige te vermijden en *het vel papier* niet te bekladden en te verknoeijen, door er te veel op te willen ſchijven (*) en door niet, zoo als elders wel eens gebeurt, de wijze inſtellingen onzes besten konings ten kwade te doen gedijen. Gij zult de maag van het jeugdig verſtand, niet oproppen met eene menigte van zaken en gezegden, die het niet verduwen kan; gij ſchrijft hun, wat de ziel betreft, eene matige dieet voor. Ook in het onderwijzen en verklaren bedient gij u niet van een flodderkleed; gij weet, dat men door te veel explicatiën de zaken onduidelijker maakt, dan zij uit haren aard zijn: gij geeft den zwakken wan-

de

(*) Het ſpreekwoord zegt, *de menſch is een vel wit papier.*

Digitized by Google

daaar geen' ftof van honderd ℔ gewigt, om hem te ondersteunen. God geve u verder den noodigen zegen, op uw zoo verdienstelijk werk!

Gij ijverige lezers en lezeressen! Ach! wat ik u bidden mag, draagt toch geen floddergoed! Denkt, dat gij thans uwe eigene leermeesters zijt, en dat gij ook uwe ziel niet met veelerlei spijzen moet oppropppen! Ik heb lezers gekend, welke den ganschen dag bijna lezende konden en wilden door brengen, en dus geheel leven tot vorming van hun eigen verstand en hart; zij hadden eene schets der verdeeling van hunnen tijd gemaakt, welke een waar floddekleed kon heeten. Vergunt mij, dat ik u deze doe kennen: 8—9 *ure bijbel.* 9—9½ *Cats.* 9½—10 *Young's nachtgedachten.* 10—11 *Vaderlandsche Geschiedenis.* 11—11½ *Romeinsche Geschiedenis* 11½—12 *de Wansbekkerbode*, 12—12½ *Hogendorp bijdragen tot de huishouding van staat.* 12½—1½ *Focquenbrock reuzenstrijd*, 1½ *Feith Julia.* En zoo ging dit den ganschen dag door. Zie daar wel eene onordelijke ordelijkheid en eene regelmatige onregelmatigheid; zie daar een floddekleed in folio. Een mijner goede bekenden was een beste, ijverige jongen; wat die man al las en doorsnuffelde was onbegrijpelijk. Hij was een Theologant en zou proponent worden; elk dacht, dat zal een brillant examen zijn: reeds wachtte hem eene rijke bruid, de kerkenraad van een dorp had reeds beloofd hem te beroepen, zoodra hij proponent was, de

meid

meid was reeds gehuurd, meubelen, ja zelfs eenen patoorij-kater waren aangeschaft en de theologant droop! — Hij had HOOFT gelezen, HUIJGENS, een groot deel van CICERO, de *præcepta stili bene Latini* van SCHELLER, en ik weet niet wat al; maar het *fyslhema* kende hij niet. Wie had dat nu gedacht? zeide ieder: doch zijn kleedermaker zeide: *ik heb altijd wel geweet, dat die hier moest goed zou téregt komen; zijn rok en pantalon waren immers veel te wijd.* Inderdaad Baas BOMBAZYN had gelijk: het kleed des kandidaats was een gedecideerd flodderkleed geweest, even zoo goed, als dat van andere gedropene collega's, nu nog in den *chaos der aspire eenſs* rondwemelende, die, ik weet niet welke, ongelijkſoortige bezigheden en bemoeijingen met de ſtudie wilden vereenigen (*).

Mijne bijdrage zou geen flodderkleed behoeven te zijn, M. V., al ware dezelve ook eenige honderd bladzijden groot, wanneer ik u de rijkheid der flodderkleederen en het ſchadelijke van dezelve in het vak van kunst en wetenſchap verder openlegde: maar thans zij het gezegde genoeg, om de flodderkleederen af te raden aan kunſtenaars en letterbeſenaars. — Ik heb mij ſlechts eene korte ſchets voorgeſteld, en eenige weinige punten willen aanſtippen, anders zoude ik alleen van deze zijde het flod-

der-

(*) Onze bovengen. kandidaat liet zijn rok innemen, en werd nog een zeer goed predikant.

Digitized by Google

derkleed in mijne verhandeling kunnen beschouwen; doch daar en doel en tijdbestek mij noopen, de kortheid in acht te nemen, wil ik met den wensch, dat wij in wetenschappen of kunsten geene flodderkleederen dragen mogen, nog kortelijk de flodderkleederen des dagelijkschen, huisselijken levens beschouwen.

II.

Een geheel boekdeel gewis zou men kunnen schrijven als men al het overtollige, in het gewone leven gevonden, wilde opnoemen, en den last aantoonen, welke het dragen van dezelve ons geeft. Doch bepalen wij ons bij weinige punten.

Ziet gij daar dien man met verscheidene eereposten bekleed? o! wat is hij gelukkig; bemind bij den vorst, ontzien van de voornaamste zijner onderhoorigen; men heeft met zijne eeretitels en waardigheden niet te spreken wel een kwartieruurs werk. Maar o! M. V.! hoeveel gelukkiger is niet hij, die, verre van het staatsgewoel, onder het nederige dak, den genoegzamen tijd heeft, om met God, zich zelven en zijne lieve huisgenooten door te brengen. Hoe zwaar zal niet menigen staatsman zijn flodderkleed vallen; hoe zullen hem die plooijen in dien rok hinderen en die steenen, welke hem in die wijde schoenen zakken: en toch is bij een reizigers, zoo als de flodderkleeddrager bij CATS, wat kun-

Digitized by Google

nen hem deze kleederen op reis naar een ander vaderland in den weg zijn?

Geen naauwer of gemakkelijker kleed draagt hij al heel dikwijls, die onnoemelijke schatten bezit. Hoe menigeen, die te voren met een matig fortuin gelukkig was, en onverwachts rijk werd, is nu veel minder gelukkig; duizend zorgen kwellen hem: nu vreest hij voor brand, dan voor dieven; angstig ziet hij vaak naar de lucht op, om het aanstaand weder te voorspellen; zijne boomgaarden of akkers mogten eens schade lijden. Ja talrijk is hun getal, welke de akkers, de rijkdommen enz. in dien zin hebben, waarin wij wel eens zeggen: *ik heb de koorts*; terwijl eigenlijk *de koorts ons heeft*.

Treden wij voorts de huizen binnen, al weder vinden wij overal flodderkleederen. In eene huishouding, welke met *één* bediende geregeld kon waargenomen worden, zal men er dikwijls drie vinden; de een loopt daar den ander omver: men lacht, men zingt, men vliegt, men stoeit, bederft het goed van Mijnheer en Mevrouw, en bij slot van rekening wordt er minder uitgevoerd, dan *één* bediende verrigt zou hebben. Nog onlangs ondervond ik het onaangename van een groot aantal bedienden, bij eenen maaltijd. Deze knapen, niets anders te doen hebbende, dan borden nemen en geven, schenen er zich een feest van te maken, om de gasten, even als de harpijën, van tijd tot tijd van de lekkerste stukjes te berooven; zoodra deze maar even hunnen adem halen wilden.

Bij

Bij ſommige lieden vindt men weder ſmaak in het opvullen van kleine huizen en kamers met meubelen, geen hoekje mag open blijven; hier moet een tafeltje, daar een kistje, ginds een blad, hier een *dit*, en daar een *dat*, worden geplaatst. Bij zulke perſonen moet men inderdaad een goed voltigeur zijn, om, zonder iets te beenadeelen of om te werpen, door hunnen chaos heen te komen; dergelijke flodderkleederen hebben menigeen in de lij gebragt, die eene lieveling-ſekretaire, commôde of iets anders in *aire* of *ôde*, door gebrek aan ruimte beſchadigd had.

Maar gij. gullen in den lande, draagt floddergoed en wilt, tot nadeel van onze gezondheid, ons herzelve ook aantrekken, welke uwe gasten niet alleen eene groote menigte van ſchoteltjes en ſchaaltjes voorzet, maar hen ook dwingt van dit alles te eten, als wilde men uitgehongerden ſpijzen, of iemand eens goed voor acht dagen proviaanderen. Bij ſommigen komt dit uit gulheid, bij anderen uit trotschheid en ijdelheid voort. Waarom niet liever weinige goede ſchotels, dan zulk een floddermaal? De roode kaken, waarmede de huiſelijke gastvrouw zelve nu en dan, vóór men aan tafel gaat, de kamer inſtuift, doen ons genoeg zien, hoe gemakkelijk het dragen van die floddersjapon haar valt.

Ook uw hoed zakt u in de oogen, om dat hij u te wijd is; ook uwe ſchoenen geraken vol ſteentjes; ook gij zijt verdwaald in uwe wijde mouwen, ſlaven der Etiquette! die u honderd omſlagtige verpligtingen hebt

opgelegd, welke lastig en niets beteekenend zijn. Er is geen 'lijk, geene bruid, geen jonggeborene, of gij staat reeds met het kaartje voor de deur. Doch dit zelve is nog niets; maar het ergste is dit, dat gij dezelfde opvolging van Etiquette ook van andere vordert. —. Het volgend grafschrift zou op uw ook wel passen:

„ „ Hier rust iemand, die nimmer rustte; hij woonde „ „ 130 begrafenissen bij, 26,400 kaartjes bragt hij bij de „ „ geboorte van kinderen; 2,600,000 gulden bedragen de „ „ pensioenen, waarmede hij, menschen in onderscheide„ „ ne bewoordingen ging geluk wenschen: 9,600 uren „ „ is de weg lang, welke hij, alles te zamen gerekken, in de stads-straten heeft gegaan; van deze al„ „ len slechts 300 buiten de stad. Hij had 365 vertel„ „ lingen, 118 schoone gezegden uit de ouden, om bij „ „ schitterende gelegenheden te borde te brengen. Hij „ „ stierf, 60 jaren oud! Ik zwijg, wandelaar! want hoe „ „ zou ik alles kunnen verhalen, wat hij deed, zag en „ „ hoorde." (*)

Menig handelaar is een flodderkleeddrager, die, niet te vrede met in één of weinige takken handel te drijven, zich met allen bijna inlaat. Weinigen zijn met zulk eene negotie rijk geworden, maar velen arm. En de aard der zaak leert het, dat de omvang van zoo vele verschillende vakken niet in het brein van éénen mensch kan

(*) MONTESQUIEU Letr. Pers.

kan worden beſloten, en dat het niet anders kan, of er moet verwarring ontſtaan. In een naburig dorp, kwam ik in eenen winkel, waar de man *ſchoenmaker*, *kruidenier*, *ſlijter in brood*, *lakenkooper en winkelier in hout* was; de vrouw verkocht *garen*, *katoenen* enz. Men zou zeggen, deze menſchen moeten ontzaggelijk veel winnen; maar de man klaagde ſteen en been, en zijne buren ſchreven zijn geheel verval nergens aan toe, dan aan zijne flodderaffaire. Had ook hij maar een kleed aangedaan, dat hem paste!!

O! M. V. hoe langer zoo meer komen de *bloeſes* weder in de mode, zoo wel in kunst en wetenſchap, als in het dagelijkſche leven; ach! mogt die mode voor eene betere plaats maken, en mogt toch vooral het *floddergeweten* of de *conſcientie à la bloeſe* voor altijd uit de mode raken!!!

VII.

HET ORAKEL VAN DELPHI.

De mensch, hoe slim ook anders, vooral daar, waar het zijne beurs geldt, laat zich echter dikwijls op eene domme wijze tot zijn groot nadeel bedriegen, wanneer men zijne zwakke zijden weet aan te tasten. Onder deze behoort ook de zucht om het toekomende te weten; welke, heelaas! zelfs nog in onze dagen, meer guldens kost, dan men wel denkt, ook bij meer beschaafde standen in de maatschappij. Inzonderheid echter bestond er oudtijds eene vreesselijke razernij, om zijn toekomstig lot te willen weten. Kocht het gemeen zich noodlotjes of planeten, op de markt, (*) de rijkeren, vorsten zelfs, ja geheele landen lieten zich waarzeggen; hoe-

(*) WUNDERL. ad TIB. I. 3. 11.

hoewel dan dikwijls op eene meer fatsoenlijke manier. Nu, dat men bedrogen wordt is niets, als het maar op eene fatsoenlijke wijze geschiedt. — Deze fatsoenlijke manier, om het toekomende te weten, bestond in het raadplegen van eene openbare *godspraak*, *vraagbaak*, of *orakel*. Zeer beroemde etablissementen van dien aard worden ons bij de oude schrijvers vermeld; inzonderheid echter zijn hunne schriften opgevuld met het *orakel van* DELPHI. Dit orakel had dan meesterlijk slag om de lieden om den tuin te leiden. Ik koos mij hetzelve uit, om het heden avond eens met ul. te beschouwen; zijt mij daarbij toegevende en aandachtige Hoorders!

Onder de Goden, welke zich verstonden op de kunst van voorspellen, behoorde ook TELLUS, of de *Godin der Aarde*. Deze TELLUS had eene zeer schoone waarzegaffaire opgerigt; alles was daar in de volste order. Bij andere orakels kostte het den waarzeggenden God magtig veel, om zich meester te maken van den priester of van hem, welke het orakel raad vroeg; die zinnelijke menschen, wier geheele ziel meer aan eene pijp tabak en eene flesch wijn hing, waren moeijelijk in een goddelijk enthusiasme te brengen, en dit was toch vooral noodig, wilde de God hun het toekomende mededeelen. TELLUS had hier voor eene soort van gaz-machine uitgevonden. Eene zekere spleet in den grond gaf steeds eenen bedwelmenden damp, en hij, die van dit magnetisch gaz vervuld was, kwam in eens in die zielsverrukking, welke noodig was. Wanneer nu de God het toeko-

Digitized by Google

mende aan zoo iemand wilde mededeelen, dan was hij er dadelijk vatbaar voor. Eene voorreffelijke uitvinding voorwaar! Doch, helaas! de affaire van moeder TELLUS wilde maar niet bekiant worden: dezelve was ook zulk een verbaasd end uit den weg; namelijk zoo wat half op den *Parnassus* berg, welke gelegen was tusschen *Phocis* en *Locris*. De menschen willen wel zoo wat naar eene winkel uitgelokt worden; doch hier moest men bepaald willen wezen, of men kwam er niet. Als dus de affaire van onze goede *Aardgodin* deerlijk in verval geraakte; deed zij dezelve over aan APOLLO, een jong mensch, die pas even zijne leerjaren in het voorzeggen geëindigd had, en nu met alle geweld een beſtaan wilde hebben. Met niet weinig wind had hij tegen mei de affaire aanvaard. HOMERUS, of een ander dichter, keurde het wel de moeite waardig, om den togt van ons boetje naar den *Parnassus* te bezingen (*).

Even na den tijd, waarop APOLLO den ſtand van TELLUS had overgenomen, werd het orakel eerst regt bekend. Eenige geitenhoeders bekiommen nu en dan met moeite het ſmalle, ſteile pad, hetgeen naar de vlakte op den *Parnassus* voerde, en lieten daar hunne geiten grazen. Eenige der geiten hadden bij toeval door de ſpleet in de aarde gezien, en zie daar begonnen zij in eens allerlei rare kapriolen te maken, te vliegen en elkander te

ſtoo-

(*) HOMER. *Hymn.* in APOLLI

flooten. De geitenhoeders onderzoeken nu zelve de ſpleet, en ziet! zij, welke in dezelve gezien hadden, begonnen ook al, met de haren te berge, en met vreesſelijke oogen rond te loopen, te ſchreeuwen en te razen, dat men het een uur ver kon hooren. „*Wel dit „en dat, daar ſpeulen er meer uis één mée, dat 's hier „niet pluis, kameraads*" riepen nu de anderen „*ik ge„loof warempel, dat Heintje Pik hier achter zit.*" Spoedig verbreidde zich nu een gerucht, door het nabij zijnde *Locris*, dat het op den *Parnasſus* ſpookte. Intuſſchen werd dit gerucht *ad notam* genomen. Eenige voorname *Lacrenſers en Phocenſers* onderzochten de plaats, en ontdekten weldra, wat er gaande was. Oogenblikkelijk werd er nu een tempel ter eere van den God des orakels gemaakt, beſtaande in een laurierprieeltje; men wilde eerst eens zien, of het opkam. Ieder kon nu, voor een fooltje aan den koster en eenige offerkarbonaden aan Apollo, van de Godſpraak gebruik maken. Boven de opening in den grond, had men een ſtoeltje op drie pooten, *tripoes* genaamd, geplaatst; het kuſſen hiervan was het dekſel, hetwelk, om den heerlijken damp te ſpaaren, niet opengieng, voor men denzelven noodig had. Welken echter plaatſte men hier eene vaste prieſteres, welke alleen den drievoetigen ſtoel of drievoet mogt beklimmen, en als het ware de trechter was, door welken zich APOLLO openbaarde. Over deze prieſteres zullen wij hieronder nader ſpreken.

De ontdekking van het orakel moet reeds hebben plaats

gehad, vóór de 15de eeuw v. C.; want in deze eeuw heeft CADMUS, met een hand vol gelukzoekers, een vaderland zoekende, hier al eens even aangelegd, en zijne planeet laten lezen. Nog na de geboorte van CHRISTUS bestond het orakel; zoodat het op het allerminst een 15 eeuwen moet bestaan hebben.

Er zijn in het geheel zes tempels van APOLLO geweest; 1°. Het bovengenoemd prieel van laurierbomen, (ter eere van DAPHNE); 2°. Een tempel van wasch en veren, op het eiland *Delos* door de bijen vervaardigd, en op *St. Nikolaas avond* door deze naar den *Parnassus* overgebragt. Dit was mogelijk een tempel, vervaardigd uit de winst, welke de bijenteelt opleverde. 3o. Een tempel, door VULCANUS, den patroon der smids, vervaardigd; hierop stonden levensgroote zilveren poppen, met menschelijke stemmen, welke allerliefste aria's zongen. Dit zal men ook voor wat vergroot en verbloemd moeten opnemen; misschien maakten die beelden, door het geblaas van den wind, eenig geluid, hetwelk eenige gelijkheid had met menschelijke stemmen. Deze tempel werd, gelijk de beide andere, door den alles opslokkenden tijdgod verslonden. 4°. Een familie tempel, door TROPHONIUS en AGAMEDES gesticht, naderhand verbrand. 5°. De beroemdste tempel van alle was die, welke door de familie van ALCMAON gesticht werd. PISISTRATUS had deze uit *Athene* verdreven, en nu hadden zij toch niet veel om handen; zoodat zij den tijd doorbragten met dien heerlijken tempel te doen bou-

Digitized by Google

bouwen. Het opſchrift dezes tempels was: KEN U ZELVEN. Lang was reeds deze rijke tempel bedreigd geworden, toen hij eindelijk door Thraciſche rooverbenden geplunderd en verwoest werd. 6°. Een tempel, gebouwd door een Corinthiſch Architekt; deze tempel ſtond nog na CHRISTUS.

Zoodra de Godſpraak was bekend geworden, en vele lieden hier heen reisden, werd alles in die eenzame buurt geheel opgeknapt. De haven *Cyrrha*, digt bij den *Parnasſus*, een bedroefd ding, werd nu behoorlijk uitgediept en van eenen vuurtoren voorzien. Rondom den tempel kwamen koffijhuizen, modewinkels en bankierswinkels; allerlei ſoort van ambachtslieden zetteden zich er neder, en zie daar, ontſtond in weinige jaren eene geheele ſtad, rondom den tempel. Deze ſtad, welke men *Delphi* noemde, lag tegen de helling des bergs en was zeer prachtig, dezelve moet wel iets, in het groot namelijk, van Nimwegen gehad hebben. Uit de bovenſtad vooral had men een heerlijk gezigt. De geheele vlakte, welke een zestig ſtadiën in den omtrek had, was bebouwd. In deze ſtad was het een leventje van vrolijke Frans. Elk oogenblik was er wat te zien; prachtige proceſſiën met muzijk, dat was daar al geen raar meer. De inwoners van geheel de beſchaafde wereld, maakten er een feest van, om hier APOLLO eens te raadplegen. Men zag daar alle natiën en tongen, en amuſeerde zich, als ware men aan de eene of andere badplaats geweest. De burgerij van *Delphi* voer hier niet weinig wel bij: elk leefde bijna

van den tempel, of van de vreemdelingen, welke denzelven kwamen bezoeken; en, hoeveel geoffreerde kamers men ook te huur had, het bondje hing zelden langer, dan één' dag. Men moest namelijk dikwijls lang te *Delphi* vertoeven. APOLLO had, gelijk wij weten, verscheiden andere affaire's, en, zoo als het ook wel eens bij de menschen gaat, nu moest het eene om het andere lijden. Dan was hij te *Tenedos*, dan te *Chryse*, dan te *Cylla*, dan te *Colophon*, dan hier, dan daar; en nu kwam hij slechts enkele zijden in het jaar te *Delphi*. Dan moesten nog eerst de kommissiën raadplegen, eer de beurt aan de particulieren kwam; en nu gebeurde het nog wel eens, dat de geschenken niet naar den zin van Mijnheer APOLLO waren, dan kon men nog eens wachten, tot hij terugkwam; men vernam dan zijn antwoord niet. Intusschen, de raadplegers vervoerden zich, gelijk wij boven zeiden, niet. Behalve de gewone amuzementen, welke elke groote, volkrijke stad heeft, had men hier ook een groot aantal oude weduwen, welke bij den tempel met rang van bankopenstuitsters of stovenzetsters dienden. Deze weduwen waren er op geleerd, om, behalve het steeds onderhouden van een heilig vuur, de vreemdelingen te amuzeren; zij spraken vele talen en liepen nu overal met de vreemdelingen mede, om hen, met bijvoeging van allerlei mooije sprenkjes, alles te laten zien en te verklaren, wat *Delphi* merkwaardigs had. Men kocht dan voor een baguet een boekje, waarin het verhaal nog eens te lezen stond. Zoo kort-

kortte men nu den tijd te *Delphi*; 's avonds was er altijd *opera*.

De priesteres, van welke wij boven gewaagden, was de hoofdperſoon van den tempel, men noemde haar PYTHIA, d. i. de Pythiſche priesteres, naar PYTHIUS, eenen der bijnamen van APOLLO. Voor PYTHIA koos men jonge meisjes. Volgens PLUTARCHUS, moesten dit beste, goede, eenvoudige deerntjes zijn, welke, zoo als men zegt, *van den Prins geen kwaad wisten:* zij moesten om geene *pommade's*, *huile's*, *kragen* en *voiles* denken; maar bij brave eenvoudige luidjes, verre van het gewoel der wereld, zijn opgevoed. Onder de PYTHIA's, welke, de eene na de andere, den tempel bedienden, moet er eens een zeer ſchoon meisje geweest zijn; welke dan ook al ſpoedig onder de raadvragende een' minnaar verkreeg, zich door dezen liet bewegen, om eens een klein reisje te doen en welke altijd heeft vergeten, om wederom te komen. Daar dusdanige gevallen veel van den luister des tempels moesten wegnemen; zoo begon men van dien tijd af, om PYTHIA's boven de 50 jaren te nemen, op welken leeftijd men meende, dat het gevaar van geſchaakt te worden zoo wat over was.

Het 'ambt van PYTHIA was waarlijk ook niet aardig; steeds moest zij afgezonderd in hare cel zitten ſuffen, zonder immer in de vreugde der ſtad te mogen deelen. Maar, wanneer APOLLO gekomen was, dan kwam het onaangename leven eigenlijk eerst aan. Daar de damp, welke eerst de PYTHIA moest bedwelmen, wilde zij voor

APOL-

APOLLO's invloed vatbaar zijn, beter op eene ledige maag werkte, dan op eene gevulde; zoo was de dieet der PYTHIA, drie dagen lang, voor het begin der plegtigheid, al zeer ſtrikt. Laurierbladen en een glaasje water uit de Caſtaliſche bron was dan haar voornaamſte voedſel. Ook de damp zelve deed nu en dan zulke hevige convulſies bij de PYTHIA ontſtaan, dat zij kort na dat APOLLO haar bezield had, aan hevige ſtuipen overleed. Wanneer de dag daar was, op welken APOLLO eene repræſentatie zou geven, werd de PYTHIA in alle deftigheid door een paar prieſters opgeleid, als eene voorname chanteuſe, welke naar het orchest geleid wordt. Nauwelijks was zij op den drievoet gezeten, of daar begon zij, gelijk vroeger de geiten, rond te ſpringen, te tieren en te razen, dat eene Scheveningſche viſchvrouw er nog maar een kind bij zou geweest zijn. Een half dotzijn prieſters houdt haar vast en kan haar met moeite tegen houden; dat mooi gekapte haar raakt los, het door de laurierbladen kwijnend oog ſchijnt te branden. „*Laat me los, zek je lui,*" dus bruit zij, „*zie je „niet wie je voor hebt, jou gemeen volk! Wacht, daar heb „je der een, hoor! Laat los, of je krijgt er nog meer, „hei! ha! brand! moord! buren, ſchiet toe! houd den „dief!*" Doch men is reeds zoo gewoon hieraan, dat de prieſters heel onverſchillig er bij ſtaan te fluiten en te neuriën, tot dat de PYTHIA op eens bedaarder wordt en op eenen heel verwonderen toon begint te ſpreken. Dan denken de raadgevers, dat zij haar eindelijk zullen hoo-

ren,

ren, wat zij weten willen. Maar ja wel; hoe bedaard de PYTHIA ook is, zij blijft raaskallen. Met groote deftigheid en bijgeloovigen ernst ſtaan de raadvragers het *abrakadabera* der priesters aan te hooren; doch zij wordt al weg gebragt, wanneer de raadplegers nog met open monden ſtaan te kijken, even wijs als toen ze kwamen. Nu gaan de *Profeten*, (een deel der priesters van den tempel) aan het werk; ontcijferen onderling de rammelpraat der PYTHIA; en hun antwoord, door poëten in verzen gebragt, wordt eindelijk den raadplegers medegedeeld. — Nu en dan ſprak de PYTHIA zelve in dichtmaat; doch, zoo wel hare verzen, als die der poëten waren beneden alle beöordeeling; waarom PLUTARCHUS (*) teregt, ſpottende, zeide, dat het vreemd was, dat de priesteres en de priesters van APOLLO, den god der dichtkunde, zulke brutaal ſlechte verzen voortbragten.

Behalve de bovengenoemde *priesteres*, *profeten* en *poëten*, en behalve de weduwen, waarvan wij mede boven ſpraken, was er nog een mensch aan den tempel gehecht, welke het ambt van koster had en ..... waarnam! Die man had het zoo druk, dat EURIPIDES zich verledigd om zijne bezigheden op te geven, (†).

's Morgens moest hij met de kippen opſtaan, dan moest de geheele tempel met laurierbladen uitgeveegd en geveegd worden. (Want een gewone raagbol en be-

(*) PLUT. *de oracul. defectu.*

(†) EURIP. *in* IONE.

zem mogten voltrekt niet gebruikt worden.) Daarop moest alles met water uit de *Castalische* bron besproeid en eindelijk met zand bestrooid worden, waarmede de koster dan allerlei bloempjes, schaapjes enz. op den grond vormde. Dan moest alles met versche laurierkransen behangen worden: ook vele laurietakken moesten gereed liggen, voor de priesters en den gaanden en komenden man. Verder moest er versch water uit de Castalische bron in het gouden wijwaterbakje gegoten worden. Als dit afgeloopen was, nam hij een endje pijp in den mond en begon hij met pijl en boog op de mosschen en sprouwen, die op het dak des tempels zaten, te schieten; na echter, en dit stond wel uitdrukkelijk in zijne instructie, zé eerst vriendelijk aangesproken en verzocht te hebben van zich te retireren. De duiven alleen mogten blijven zitten: men dronk toch in den tempel altijd Castalisch water, en kon het regenwater wel missen.

Apollo's tempel genoot in de 14 eeuwen, gedurende welke dezelve bestond, niet altijd dezelfde eer en achting. De tijd van croesus en dus die van cyrus, (juist het oogenblik, waarop men eenigzins begint staat te kunnen maken, op de geschiedenis) was de tijd van dezelfs voornaamsten bloei. Zoodra begon de wijsbegeerte niet meer beoefend te worden, of de beschaafde standen geloofden aan al die gekheden reeds minder, je bijna niets; en, of de priesters al zongen *tristes effets de la philosophie!* men lachtte ze uit. Jammer maar, dat die philosophie de menschen, toen zoo wel, als in onze da-

dagen, en in godsdienstige, en in staatkundige zaken, *ultra-verlicht* maakte. Alleen het gemeen geloofde later aan het veel-godendom en vooral aan het voorspellen; doch, om een wuft en oproerig graauw in toom te houden, zou geen staatsman het immer gewaagd hebben, hier uiterlijk iets van te doen blijken. De stoicynsche wijsgeeren waren de eenigen, welke nog de eer van het veel-godendom, maar vooral ook van de waarzeggerij bleven volhouden: ja zelfs maakte het betoog van de mogelijkheid van deze laatste een voornaam punt uit van hunne philosophie. Zoo praten zij alhans, bij CICERO, in de boeken *over de natuur der Goden* en over *de waarzeggerij*. — ALEXANDER *de groote* durfde reeds de PYTHIA tot het geven van antwoord dwingen; alleen om maar voor den schijn een goed antwoord te hebben. De priesteres hield vol, *dat er wel altijd gaat, om haar te præpareren was, maar dat* APOL. *nog niet verschenen was, en haar het toekomende mede te deelen.* ALEXANDER echter, al even vinnig, voer bevig tegen haar uit: „*oude tooverheks!*" dus riep hij „*zal je nou er reis voorspellen, of je gaat er deur hoor! je mot denken, dat* SANDER *van* MACEDONIE *voor je staat*, en die „*lacht wat om duizend* PYTHIA's: *dus kiezen of deelen, het „wil je!*" De PYTHIA, door deze taal geenzins overreed, antwoorde heel lakoniesch „*wel nou, me lieve man, je „kunt doen wat je verkiest!*" *Eil eil daar heb ik je!* Zei nu ALEXANDER, „*altijd met die* PYTHIA *de lui toch bij den „neus hebben; juist deze woorden zijn het antwoord van*

's

„ *'t orakel. Ik kan alles doen, wat ik wil; ik wil den vij-*
„ *and verſlaan: atqui ik kan dit. Perfect heerlijk! 'T kan*
„ *niet beter! zie je, je moet toch maar met zachtheid met*
„ *dat vrouwengoed te werk gaan. Nou dag* PIETJE (zoo familiaar ſprak hij nu al tegen de PYTHIA) *ik dank je wel, kind!* En daar was ALEXANDER *de groote* verdwenen, en bluſte hij niet weinig met dit antwoord. De ſoldaten zouden er op gezworen hebben, dat zij overwinnen moesten; en, al was ook bijna de laatſte geſneuveld, nog zouden zij gezegd hebben, dat zij de overwinning behaald hadden; zoo zeker rekenden zij op de antwoorden der PYTHIA. Reeds PHILIPPUS de vader van ALEXANDER was het met het Delphiſche orakel eens; waarom men toen reeds zeide, *je moet het niet zeggen, hoor! of ik zou het je helpen liegen, maar het orakel van Delphi Philippizeit* (*. ligt niet Philippus onder één deken!*)

Ook de ALCMÆONIDEN hadden niet voor niet, gelijk wij boven zeiden, eenen tempel aan APOLLO geſchonken: zoodra (ten minſten dit was in Griekenland algemeen het praatje) was de tempel niet ingewijd, of een der oudſte ALCMÆONIDEN ging naar den tempel en ſprak de PYTHIA dus aan: „ *Nou juffertje; wij hebben eenen tem-*
„ *pel voor den Ouwen gebouwd; maar je weet toch wel, dat*
„ *de eene dienst de andere waard is, niet waar? nou moet*
„ *je maar reis, tegen al de* LACEDÆMONIERS, *die hier ko-*
„ *men, raadplegen, zeggen, dat zij nooit hunnen ſtaat*
„ *kunnen verdedigen, ten zij ze eerst, dat vervloekte ge-*
„ *broed van* PISISTRATUS *uit Athene hebben helpen wegja-*
„ *gen.*

Digitized by Google

„ *gen. Vergeet dat nou niet, hoor! want wij hebben daar* „ *groot belang bij.*" In weerwil, dat nu bij de voornamere lieden dergelijke dwaasheden in dien tijd bespot werden, nog steeds werd het gemeen door dezelve in teugel gehouden. CICERO zelf was lid van een waarzeggers-collegie, en toch zeide hij, dat hij niet kon begrijpen, *hoe het mogelijk ware, dat de eene wigchelaar den anderen, zonder lagchen, kon ontmoeten.* — Diezelfde CICERO, welke meent dat men al de voorzeggings-gave van de PYTHIA aan den walm, uit de aarde oprijzende, toeschreef, laat zich ook nog dus uit: „ *kom, kom, alle* „ *maal praat, omtrent dat Delphi: had die spleet zulk* „ *een vermogen, wel lieven help! dan zou de tempel zoo* „ *niet in aanzien afnemen. 't Is wel waar, sommige wijn* „ *en bier bederft door 't staan, maar iets Goddelijks kan* „ *immers niet in kracht afnemen?* — De oude schrijvers, intusschen, bevestigen dit; zij zeggen, dat de grond allengs deszelfs kracht verloor.

Wij willen de zaak liever niet onderzoeken; want, heeft CICERO het niet begrepen, dan zullen wij er ook moeijelijk naar waarheid over kunnen oordeelen. Er zijn echter wel menschen, die gelooven, dat de damp, welke uit de aarde kwam, eene bovennatuurlijke kracht uitoefende, en iemand dermate overmeesterde, dat de tyrannie van zijn ligchaam op zijne ziel geheel verlaad was, en de laatste, zonder last van het logge ligchaam, zuiver denken kon; zoodat zij, hoewel dan ook in

duistere tedeneringen, echter ingewikkeld, naar het toekomende met juistheid gissen konde.

Hetzij dan dat de priesteres wel, hetzij ze niet naar waarheid over het toekomende giste, dit is zeker, dat de priestes haar antwoord steeds, naar hunne meening verdraaiden; hetgeen vooral noodig was, daar, van het goed uitkomen der voorzegging, de geheele eer van den tempel afhing; waarom men dan ook altijd een' vinger om den arm hield, en steeds antwoorden gaf, welke voor dubbelde uitlegging vatbaar waren. Zelden, zeide het orakel ronduit, wat het begeerde; gelijk, toen het met name opgaf, dat de ATHENERS, *als hoofd der uit te zenden volkplanting*, MILTIADES *nemen zouden*. Een voorbeeld van die dubbelzinnige antwoorden der PYTHIA wordt door den dichter ENNIUS aangehaald:

„ *Aio te* AEACIDA ROMANOS *vincere posse.*" *d. i. Ik zeg u zoon van* AEACUS *de* ROMEINEN *te kunnen overwinnen.* Uit welk gezegde men even goed kon opmaken, dat de *Romeinen* koning PYRRHUS (nakomeling van AEACUS) konden overwinnen, als dat hij hen kon overwinnen. Dit echter is eer een voorbeeld, dan wel eene waarheid; CICERO, namelijk, merkt dienaangaande terecht aan: 1° dat dit geval bij geen een' der overige geschiedschrijvers gemeld staat; 2° dat de godspraak reeds toen niet meer in dichtmaat sprak; 3° dat de PYTHIA nooit Latijn gesproken heeft. HERODOTUS (*) vertelt, dat de *Lacedemoniërs*

(*) I. 46. seqq:

niërs eens *Arcadie* wilden veroveren, en vooral het daarin gelegene rijke *Tegea*. Zij raadpleegden, over deze onderneming. De PYTHIA antwoordde hun op dergelijke wijze:

„ *Arcadie* verzoekt gij, een groot verzoek waarachtig; „ doch dit krijg je lui van je leven niet van me; maar „ *Tegea* schenk ik je, dans vrij daar; je lui zelf het nog „ reis gaan uitmeten met een koordje, hoor!"

Wat was nu hiervan de uitkomst? De *Lacedæmoniërs* werden verslagen, en moesten als gevangenen met eene vlugheid, die aan dansen geleek, de landen der *Arcadiers* bebouwen en met een koord afmeten. — Nu, met zulke antwoorden fopte men gedurig de ligtgeloovigen; zoodat men waarlijk geene buitengemeene aanblazing behoefde te hebben, om dus te voorspellen. — Een voorbeeld echter blijft altijd vreemd. Eens kwamen er te *Delphi* afgezanten van CROESUS, koning van *Lydië*, op zekeren dag hadden zij bij APOLLO audientie bekomen, en vroegen de PYTHIA rondborstig; *wel nu priesteres, ra, ra, wat doet koning* CROESUS *nu? want, om u te beproeven heeft hij ons uitgezonden*, waarop de PYTHIA, zonder lang te dralen, dadelijk antwoordde: *wel nou kom an, je lui gelooft mogelijk, dat ik niks kan; neen! daar heb ik te veel laurierbladen voor geslikt. Hoor reis, weet je wat: je lui koning staat als een gek, alleen in zijn kantoor opgesloten, op de kagchel een lekker kostje klaar te maken. Maar hercle, (sapperloot) wat stinkt het hier! 't Is niet om uit te houwen! je koning braadt in eene ko-*

peren pan, zoo iets, dat naar eene ſchilpad en een lams-boutje gelijkt: de pan is koper, en een koperendekſel mot er ook op liggen. Nou, ik wou hem ook niet hebben voor keukenmeid; ach, wat een ſtank! foei! ik word er kwalijk van; je lui mot weten, ik heb van morgen nog niets over me hart gehad dan wat laurierbladen.

De raadplegers ſtonden elkander, na dit zoo duidelijk, familliaar en daarom zoo vreemd antwoord van de PYTHIA zelve, al heel vreemd aan te kijken; doch, te huis gekomen zijnde, vernamen zij, dat CROESUS werkelijk alles gedaan had, wat de PYTHIA zeide. Van al de overige orakels, naar welke CROESUS gezanten zond, was er, behalve het Delphiſche, nog maar één, hetwelk het geraden had. Als dit nu waar is, dan is het toch inderdaad wonderlijk!

Doch verlaten wij thans het orakel, en neemt gij dat gene, hetwelk gij er van vernomen hebt, voor lief. Gelukkig wij, die toch zulke malligheden niet bezitten, en niet zouden gelooven; dit laatſte willen wij ten minſte hopen.

Digitized by Google

INHOUD.

I. XANTHIPPE of het ſchoonmaken. Bladz. 1.

II. PYTHAGORAS of de ſlagt. . . . . —— 11.

III. DE DANAÏDEN of het bodemlooze vat . . . . . —— 22.

IV. De baard . . . . . —— 43.

V. HORATIUS of de dichtkunde. . . —— 57.

VI. De flodderkleederen . . . . . —— 83.

VII. Het orakel van DELPHI. . . . . —— 100.

Digitized by Google

ZINSTORENDE DRUKFEILEN.

Bladz. 33 staat: *en velerlei in* moet zijn; *in velerlei en*

—— 37 —— *zedelijkheid*, moet zijn; *redelijkheid*

—— 70 —— *Achttiende-eeuwmannen* moet zijn; *Achttiende- en Negentiende-eeuwmannen.*

—— 94 —— *hier* moet zijn; *heer*

4790 12

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

De Prijs f 1,25.

Digitized by Google